

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 241 L

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven mv.
(klargjøring av inndragningsregler m.m.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7.2	Gjeldende rett	29
			7.3	Klargjøring av formålet med utvidet inndragning	32
2	Bakgrunnen for lovforslagene	7	7.3.1	Straffelovrådets forslag	32
2.1	Straffelovrådets utredninger om gjengkriminalitet og inndragning	7	7.3.2	Høringsinstansenes syn	32
			7.3.3	Departementets vurdering	32
2.2	Høring av NOU 2020: 10	7	7.4	Lovfesting av retningslinjer for skjønnsutøvelsen	33
2.3	Stortingets anmodningsvedtak nr. 446 (2020–2021)	8	7.4.1	Straffelovrådets forslag	33
			7.4.2	Høringsinstansenes syn	34
			7.4.3	Departementets vurdering	35
			7.5	Presisering av at også enkelteiendeler kan inndras	36
3	Nærmere om den videre oppfølgingen av utredningene om inndragning	9	7.5.1	Straffelovrådets forslag	36
			7.5.2	Høringsinstansenes syn	36
			7.5.3	Departementets vurdering	36
4	Forslag til ny § 67 a første ledd: Inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra	11	8	Presiseringer i reglene om inndragning overfor erververe i straffeloven § 72 ...	37
4.1	Innledning	11	8.1	Gjeldende rett	37
4.2	Gjeldende rett	11	8.2	Presisering av godtrovurderingen for omsetningserververe	38
4.2.1	Straffeloven § 67	11		Straffelovrådets forslag	38
4.2.2	Særlig om hvitvasking og heleri	13	8.2.1	Høringsinstansenes syn	39
			8.2.2	Departementets vurdering	40
4.3	Straffelovrådets forslag	16	8.2.3	Hjemmel for å unngå dobbeltinndragning	40
4.4	Høringsinstansenes syn	19	8.3	Straffelovrådets forslag	40
4.5	Departementets vurdering	22		Høringsinstansenes syn	40
			8.3.1	Departementets vurdering	41
			8.3.2		
			8.3.3		
5	Forslag til ny § 67 a annet ledd: Inndragning av ting som ingen gjør krav på	24	9	Presiseringer i reglene om partsstilling i § 74	43
5.1	Gjeldende rett	24	9.1	Gjeldende rett	43
5.2	Straffelovrådets forslag	24	9.2	Straffelovrådets forslag	43
5.3	Høringsinstansenes syn	25	9.3	Høringsinstansenes syn	44
5.4	Departementets vurdering	26	9.4	Departementets vurdering	44
6	Presisering av at gjenstandsinnndragning er utgangspunktet i straffeloven § 67	27	10	Økonomiske og administrative konsekvenser	45
6.1	Gjeldende rett	27			
6.2	Straffelovrådets forslag	27	11	Merknader til de enkelte bestemmelser	46
6.3	Høringsinstansenes syn	27			
6.4	Departementets vurdering	28			
7	Klargjøring av virkeområdet for utvidet inndragning i straffeloven § 68	29		Forslag til lov om endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.)	49
7.1	Innledning	29			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 241 L

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.)

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 24. september 2021,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag til endringer i straffelovens regler om inndragning. Proposisjonen følger opp enkelte av forslagene i Straffelovrådets utredning NOU 2020: 10 Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet avgitt 16. september 2020. Bakgrunnen for forslagene er nærmere behandlet i kapittel 2. De av forslagene i NOU 2020: 10 som må ses i sammenheng med Straffelovrådets tilleggsutredning om pønalt inndragning, vil ikke bli behandlet i denne omgang. Bakgrunnen for denne oppdelingen er nærmere behandlet i kapittel 3.

Endringene som foreslås i denne proposisjonen, går i hovedsak ut på å klargjøre og presisere enkelte av de gjeldende inndragningsreglene. Straffelovrådets utredning viser at inndragningsreglene på enkelte punkter oppfattes som uklare, og at de gir for lite konkret veiledning om hva som kan inndras og i hvilke situasjoner. Slike uklarheter kan gjøre praktisering og håndheving av regelverket utfordrende.

Departementet foreslår for det første å presisere virkeområdet for utvidet inndragning i straffeloven § 68, herunder å lovfeste retningslinjer for hva som skal vektlegges i vurderingen av om den fakultative adgangen til utvidet inndragning skal benyttes samt å innta et nytt første ledd som klargjør formålet med utvidet inndragning. Videre foreslås en presisering av at utvidet inndragning ikke bare er aktuelt der det er grunnlag for å inndra alt lovbrøyteren eier, men at bestemmelsen også kan benyttes til å inndra enkelteideler. Forslagene til klargjøring i straffeloven § 68 er omtalt i proposisjonen kapittel 7.

For det andre foreslår departementet en presisering av godtrovurderingen for omsetningserververer i straffeloven § 72 første ledd. Forslaget går ut på å tydeliggjøre at temaet for aktsomhetsvurderingen er om erververen forstod eller burde ha forstått at det mottatte var utbytte av *en eller annen* straffbar handling – og at det ikke er nødvendig at erververen kjenner til eller har mistanke om den *konkrete* straffbare handlingen som

har gitt utbyttet. Forslaget er behandlet i proposisjonen punkt 8.2.

For det tredje foreslår departementet en klargjøring av ordlyden i straffeloven § 74 første ledd om partsstillingen i saker om inndragning av utbytte og ting som ikke tilhører lovbrøyteren. Forslaget er foranlediget av Høyesteretts avgjørelse i HR-2020-710-A, og det tar sikte på å klargjøre at hovedregelen om at inndragningskrav skal rettes mot eieren eller rettighetshaveren, er en alminnelig regel som gjelder uavhengig av om det er tatt forutgående beslag. I tillegg er det inntatt en presisering i § 74 annet ledd. Forslagene er nærmere omtalt i kapittel 9.

Departementet følger ikke opp Straffelovrådets forslag til ny bestemmelse i straffeloven § 67 a første ledd om inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra. Etter departementets vurdering synes ikke forslaget å være et egnet verktøy for å effektivisere inndragningsreglene. Departementets vurdering har nær sammenheng med at departementet ikke deler rådets oppfatning av gjeldende rett. Forslaget er drøftet i proposisjonen kapittel 4.

Straffelovrådet har også foreslått en ny hjemmel i § 67 a annet ledd om inndragning i

situasjoner der ingen gjør krav på å være eier av en beslaglagt ting og det er sannsynlig at tingen er utbyttet fra en straffbar handling. Etter departementets syn kan en slik hjemmel være et fornuftig supplement til dagens regler. Forslaget har imidlertid nær sammenheng med forslaget til § 67 a første ledd, og departementet vil derfor vurdere spørsmålet på et senere tidspunkt, jf. punkt 5.

I tillegg inneholder proposisjonen en nærmere vurdering av enkelte av Straffelovrådets øvrige forslag som departementet ikke foreslår å følge opp. Dette gjelder rådets forslag om at den foreslåtte formålsangivelsen i straffeloven § 68 også skal inkludere en henvisning til den omvendte bevisbyrden ved utvidet inndragning, jf. punkt 7.3, forslaget om å presisere i straffeloven § 67 at utbytte som utgangspunkt skal inndras ved gjenstandsinndragning, jf. kapittel 6, og rådets forslag om en ny hjemmel for å unngå dobbeltinndragning ved inndragning overfor omsetningserververe i straffeloven § 72, jf. punkt 8.3. Proposisjonen inneholder dessuten et forslag om å rette en inkurie. Dette er nærmere behandlet i spesialmerknadene i kapittel 11.

2 Bakgrunnen for lovforslagene

2.1 Straffelovrådets utredninger om gjengkriminalitet og inndragning

Straffelovrådet ble oppnevnt 14. juni 2019 for å erstatte det tidligere Straffelovrådet som ble etablert 11. juli 1947. Rådet skal utrede og legge frem forslag om endringer i straffelovgivningen etter nærmere oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Rådets to første oppdrag er knyttet til såkalt gjengkriminalitet. Det første oppdraget gjaldt spørsmålet om kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper. Rådet avga 12. mars 2020 sin utredning NOU 2020: 4 Straffelovrådets utredning nr. 1: Kriminalisering av deltakelse i og rekruttering til kriminelle grupper. Våren 2021 fulgte regjeringen opp utredningen med flere forslag til endringer i straffeprosessloven og straffeloven, jf. Prop. 190 L (2020–2021) Endringer i straffeprosessloven og straffeloven (kriminalisering av deltakelse i kriminelle sammenslutninger).

Straffelovrådets andre deloppdrag gjaldt reglene om inndragning av utbytte mv. i straffeloven kapittel 13. Rådet ble i mandatet særlig bedt om å se på om det er behov for lovendringer som gjør inndragning til et mer effektivt virkemiddel for å bekjempe gjengkriminalitet. Rådet avga 16. september 2020 sin utredning NOU 2020: 10 Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet.

Rådets overordnede konklusjon er at gjeldende inndragningsregler i hovedsak gir tilstrekkelige hjemler for å sikre effektiv inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet, og at utfordringene knyttet til inndragning i stor grad har andre årsaker enn mangler ved reglene i straffeloven kapittel 13. Rådet har likevel foreslått lovendringer som er ment å klargjøre og presisere rettstilstanden, se kapittel 3 nedenfor.

Som et supplement til NOU 2020: 10 fikk Straffelovrådet i mars 2021 i oppdrag å utforme forslag til nye bestemmelser om pønalt inndragning. Se om bakgrunnen for oppdraget i kapittel 3 nedenfor. Rådet leverte tilleggsutredningen 25. mai 2021, og den ble sendt på høring 29. juni

2021, med høringsfrist 15. oktober 2021. Departementet tar sikte på å følge opp tilleggsutredningen i en egen proposisjon sammen med enkelte av lovforslagene i NOU 2020: 10, jf. kapittel 3 nedenfor.

2.2 Høring av NOU 2020: 10

Straffelovrådets andre delutredning, NOU 2020: 10, ble sendt på høring 9. november 2020, med høringsfrist 19. februar 2021. Utredningen ble sendt til følgende høringsinstanser:

Departementene

Høyesterett

Lagmannsrettene

Tingrettene

Domstoladministrasjonen

Riksadvokaten

Statsadvokatembetene

Generaladvokaten

Krigsadvokatene for Nord-Norge

Krigsadvokatene for Sør-Norge

Politidirektoratet

Politidistriktene

Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert kriminalitet (Kripas)

Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)

Den nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (NAST)

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)

Barneombudet

Brønnøysundregistrene

Datatilsynet

Den rettsmedisinske kommisjon

Digitaliseringsdirektoratet

Erstatningsnemda for voldsofre

Fylkesmennene
 Kommunene
 Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging
 Kontoret for voldsoffererstatning
 Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll
 Kriminalomsorgsdirektoratet
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonal kommunikasjonsmyndighet
 Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
 Regjeringsadvokaten
 Sametinget
 Sekretariatet for konfliktrådene
 Skattedirektoratet
 Statens barnehus
 Statens sivilrettsforvaltning
 Stortingets kontrollutvalg for etterretnings-, overvåkings- og trygghetstjenester (EOS-utvalget)
 Stortingets ombudsmann for Forsvaret
 Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen)

Advokatforeningen
 Akademikerne
 Alternativ til Vold
 Amnesty International Norge
 Den norske Dommerforeningen
 Den norske Helsingforskomité
 Gatejuristen
 Hovedorganisasjonen Virke
 ICJ-Norge
 IKT-Norge
 Innvandrernes Landsorganisasjon (INLO)
 Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)
 JussBuss
 Jussformidlingen
 Jusshjelpa i Nord-Norge
 Kommunesektorenes organisasjon
 Krisesentersekretariatet
 Landsforeningen for voldsofre
 Landsorganisasjonen i Norge (LO)
 Multikulturelt Initiativ- og Ressursnettverk (MiR)
 Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
 Norges Juristforbund
 Norges Offisersforbund
 Norges Politilederslag
 Norges Røde Kors
 Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening

Norsk fengsels- og friomsorgsforbund
 Norsk forening for kriminalreform – KROM
 Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)
 Norsk Rettsmedisinsk Forening
 Norsk rikskringkasting
 Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
 Politiets fellesforbund
 Politijuristene
 Redd Barna
 Rettspolitisk forening
 Statsadvokatenes forening
 Stiftelsen Rettferd for taperne
 Stine Sofies Stiftelse
 Straffedes organisasjon i Norge (SON)
 Støttesenteret for fornærmede i straffesaker
 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen
 Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo
 Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø
 Forsvarets forskningsinstitutt
 Forsvarets høyskole
 Handelshøyskolen BI
 Institutt for kriminologi og retts sosiologi ved Universitetet i Oslo
 Politihøgskolen

2.3 Stortingets anmodningsvedtak nr. 446 (2020–2021)

Stortinget fattet 18. desember 2020 anmodningsvedtak nr. 446 (2020–2021) til regjeringen. Anmodningsvedtaket ble fattet i forbindelse med behandlingen av Dokument nr. 8: 115 S (2019–2020) om tiltak mot ungdoms- og gjengkriminalitet, jf. Innst. 147 S (2020–2021). Anmodningsvedtaket lyder slik:

«Stortinget ber regjeringen i inneværende stortingsperiode legge fram tiltak og forslag til lovendringer for å øke omfanget av antallet inndragninger og gjøre det enklere for politiet å inndra verdier som er tilegnet gjennom kriminelle handlinger, både gjennom sivilrettslig inndragning og i straffesaker.»

Oppfølgingen av anmodningsvedtaket er omtalt i kapittel 3.

3 Nærmere om den videre oppfølgingen av utredningene om inndragning

Departementet følger i denne proposisjonen kun opp enkelte av forslagene som er inntatt i NOU 2020: 10. De resterende delene vil eventuelt bli fulgt opp senere i en egen proposisjon sammen med lovforslagene i tilleggsutredningen om pønalt inndragning, som for tiden er på høring. Departementet skal i det følgende redegjøre for hvorfor det er nødvendig å foreta en slik oppdeling.

I NOU 2020: 10 foreslår Straffelovrådet endringer som dels tar sikte på å klargjøre inndragningsregelverkets formål og innbyrdes struktur, dels er presiseringer av eksisterende inndragningshjemler og dels er innholdsmessige endringer. Sentralt i utredningen står forslaget om å innføre et systematisk skille mellom inndragning som er begrunnet i nullstilling eller forebygging, og inndragning som er pønalt begrunnet.

Mens det såkalte nullstillingsprinsippet tilsier at formålet med inndragning av utbytte er å gjenopprette situasjonen slik den var før den straffbare handlingen fant sted, er det karakteristiske med pønalt inndragning at den har karakter av straff og preg av gjengjeldelse, klander eller misbilligelse. Inndragning med et pønalt preg kan bli ansett som straff etter den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og vil i så fall utløse de særlige rettssikkerhetsgarantiene som gjelder for straffesaker. I den utstrekning pønalt inndragning skal kunne ilegges, mener Straffelovrådet at reaksjonen også formelt må defineres som straff i loven.

På denne bakgrunnen foreslår rådet lovendringer som vil rendyrke inndragning som en strafferettslig reaksjon som ikke er straff. Rådets forslag er utformet slik at reglene i straffelovens kapittel om inndragning (kapittel 13) i hovedsak kun skal regulere inndragning som innebærer nullstilling. Rådet forutsetter at inndragning som er pønalt begrunnet, formelt defineres som straff og reguleres et annet sted i loven. Rådet utformet ikke forslag til nye regler om pønalt inndragning, men skisserte at en slik ny straffart for eksempel kunne skilles ut under betegnelsen konfiskasjon og reguleres i et nytt kapittel i straffeloven, jf. NOU 2020: 10 punkt 12.5.2 side 93 og punkt 15.5.2

side 118–119. Under høringen fremholdt flere høringsinstanser at gjennomføringen av forslagene som bygger på et slikt systematisk skille, må utstå inntil det foreligger et forslag til nye regler om pønalt inndragning.

På grunnlag av anbefalingen i hovedutredningen fikk Straffelovrådet i tilleggsoppdrag å utforme forslag til nye lovbestemmelser om pønalt inndragning (konfiskasjon), slik at adgangen til pønalt inndragning kan videreføres dersom regjeringen følger opp forslaget om å innføre et systematisk skille. Rådet leverte 25. mai 2021 sin utredning «Konfiskasjon av ting som har tilknytning til en straffbar handling». Utredningen er sendt på alminnelig høring, med høringsfrist 15. oktober 2021.

I tilleggsutredningen foreslår rådet et nytt kapittel 9 a i straffeloven om konfiskasjon som en ny straffart, med en ny § 55 a som den sentrale bestemmelsen. I § 55 a foreslås en hjemmel for å konfiskere ting som har tilknytning til den straffbare handlingen. Etter lovutkastet kan «ting» som har vært «gjenstand for» eller «brukt eller bestemt til bruk» ved den straffbare handlingen, konfiskeres fra den som har begått handlingen når nærmere vilkår er oppfylt. Rådet har også foreslått følgeendringer i straffelovens bestemmelser om ileggelse av straff og forening av straffer. I tillegg har rådet pekt på behovet for en gjennomgåelse av følgeendringer i spesial- og prosesslovgivningen.

Straffelovrådets utredninger gir samlet sett et solid handlingsrom for å kunne effektivisere de strafferettslige inndragningsreglene. Forslaget om å innføre et prinsipielt skille mellom inndragning som har et pønalt formål, og inndragning som har et gjenopprettende formål, er i denne sammenhengen særlig viktig. Skillet vil gi større rom enn i dag for å foreta senere regelendringer som gjør inndragning mer effektivt, slik som en mulig reduksjon av beviskravet ved inndragning som har et gjenopprettende eller forebyggende formål. Antakelig vil man med en slik tilnærming kunne oppnå tilnærmet det samme i det straffeprosessuelle sporet som det man i enkelte andre

land oppnår gjennom en særskilt ordning med sivilrettslig inndragning, men uten de samme institusjonelle utfordringene og kostnadene som vil være forbundet med å etablere et sivilt spor for inndragning, jf. NOU 2020: 10 punkt 5.6 side 50 og punkt 13.3.6 side 104–105.

Departementet tar i denne proposisjonen ikke stilling til det overordnede spørsmålet om inndragning etter straffeloven kapittel 13 bør beholdes inndragning som utelukkende er begrunnet i hensynet til nullstilling eller konkret forebygging. Dette skyldes at det er behov for å avvente høringsinstansenes syn på tilleggsutredningen, slik at departementet kan foreta en samlet vurdering hvor de aktuelle lovforslagene ses i sammenheng.

Utformingen av flere av lovforslagene i hovedutredningen forutsetter at pønalt inndragning reguleres et annet sted enn i straffelovens kapittel 13. For eksempel foreslår rådet at virkeområdet til straffeloven § 69 innskrenkes slik at bestemmelsen ikke lenger skal hjemle inndragning som delvis er begrunnet i pønale formål, jf. NOU 2020: 10 punkt 15.5 side 118–119. Et annet eksempel er rådets forslag om å innta en oversikts- og henvisningsbestemmelse innledningsvis i kapittel 13, jf. NOU 2020: 10 punkt 15.1 side 112. Det er ikke tilrådelig å følge opp disse forslagene før man har foretatt en betryggende vurdering av de nye lovforslagene om pønalt inndragning (konfiskasjon). I tillegg inneholder tilleggsutredningen prinsipielle drøftelser og annet materiale som har

interesse ved vurderingen av om et systematisk skille bør innføres.

Når departementet likevel foreslår at det fremmes en proposisjon nå, er det på bakgrunn av anmodningsvedtaket fra Stortinget, jf. punkt 2.3. Stortinget har bedt om at regjeringen i *innneværende* stortingsperiode utarbeider forslag til lovendringer som legger til rette for mer effektiv inndragning av utbytte fra straffbare handlinger, jf. Stortingets anmodningsvedtak nr. 466, 18. desember 2020. En lojal oppfølging av Stortingets vedtak tilsier at regjeringen allerede nå fremmer en lovproposisjon med forslag til endringer som bidrar til et mer effektivt og pedagogisk inndragningsregelverk.

På denne bakgrunnen foreslår departementet at det fremmes en proposisjon som behandler de av forslagene i NOU 2020: 10 som kan vurderes på selvstendig grunnlag uten å ta stilling til rådets anbefaling om å foreta en fullstendig omstrukturering av regelverket. Dette er gjennomgående forslag som først og fremst tar sikte på å presisere og klargjøre gjeldende inndragningshjemler. Et eksempel er forslaget om å lovfeste retningslinjer for vurderingen av om adgangen til utvidet inndragning i medhold av straffeloven § 68 bør benyttes i den enkelte sak, jf. punkt 7.4 nedenfor.

Det tas sikte på å følge opp de resterende forslagene i NOU 2020: 10 og tilleggsutredningen så raskt som mulig.

4 Forslag til ny § 67 a første ledd: Inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra

4.1 Innledning

I dette kapittelet vil departementet vurdere Straffelovrådets forslag til en ny bestemmelse i straffeloven § 67 a første ledd om inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Rådets forslag bygger på en oppfatning av gjeldende rett i heleri- og hvitvaskingssaker som flere høringsinstanser har sagt seg uenige i.

Hva som er gjeldende rett, søkes belyst i punkt 4.2. På denne bakgrunnen redegjøres det så for utvalgets forslag og høringsinstansenes syn på dette. Departementet konkluderer i punkt 4.5 med at det ikke er ønskelig å gå videre med forslaget til ny § 67 a første ledd slik det foreligger. Dette har nær sammenheng med at departementet legger til grunn en annen oppfatning av gjeldende rett enn Straffelovrådet hva angår saker om heleri og hvitvasking.

4.2 Gjeldende rett

4.2.1 Straffeloven § 67

Det følger av straffeloven § 67 første ledd første punktum at utbytte av en straffbar handling skal inndras.

At utbytte «skal» inndras, innebærer at inndragning er obligatorisk dersom vilkårene som oppstilles i § 67 er oppfylt. Inndragningskravet kan imidlertid reduseres eller falle bort i den grad inndragning vil være klart urimelig, jf. § 67 første ledd siste punktum.

Begrepet «utbytte» omfatter enhver fordel som er oppnådd ved den straffbare handlingen – både gjenstander, penger og fordringer. Tjenester, for eksempel en gratis reise, og besparelser, for eksempel som følge av manglende innbetaling av skatt, er også omfattet.

I stedet for utbyttet kan hele eller deler av utbyttets verdi inndras, jf. § 67 første ledd annet punktum. Det er dermed opp til rettens skjønn å

avgjøre om man skal inndra selve gjenstanden som utgjør utbyttet, eller om man skal foreta verdiinndragning av utbyttets eller surrogatets verdi.

At det må foreligge en «straffbar handling», innebærer i utgangspunktet at samtlige straffbarhetsvilkår må være oppfylt. Det følger imidlertid av første ledd tredje punktum at inndragning skal foretas selv om lovbyteren manglet skyldevne etter straffeloven § 20. Det samme gjelder hvis lovbyteren «ikke utviste skyld». Sistnevnte alternativ omfatter både faktisk villfarelse og unnskyldelig rettsvillfarelse, jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–99). Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (inndragning av utbytte) punkt 6.4 side 19 og punkt 22.2 side 65. Inndragning er obligatorisk også i disse tilfellene, men som ellers kan ansvaret reduseres eller falle bort i den grad inndragning vil være klart urimelig, for eksempel der utbyttet ikke er i behold, jf. § 67 første ledd siste punktum.

At utbytte av «en straffbar handling» skal inndras, innebærer videre at den straffbare handlingen som har generert utbytte, må konkretiseres, jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 64. Kan den ikke det, er utgangspunktet at inndragning må skje med hjemmel i andre bestemmelser.

Denne hovedregelen er modifisert på enkelte punkter. Dersom tiltalen omfatter flere straffbare handlinger, er det tilstrekkelig at utbyttet stammer fra én av dem, uten at påtalemyndigheten trenger å konkretisere hvilken, jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 64. Tilsvarende er det ved fortsatt straffbart forhold ikke et krav etter § 67 at alle enkelthandlinger identifiseres – det er tilstrekkelig at utbyttet kan føres tilbake til den fortsatte overtredelsen, jf. Rt. 1940 side 25. Det samme fremgår av NOU 1996: 21 Mer effektiv inndragning punkt 4.2.1 side 22 og Ajourført versjon av Straffeloven 2005, kommentarutgave av Magnus Matningsdal hos Juridika (bekreftet à jour per 1. januar 2021) punkt 3.2.2 til § 67. Begge

steder fremholdes det videre at dersom noen er i besittelse av tyvegods, og det kan bevises at vedkommende enten er tyv eller heler, kan det anvendes heleristraf selv om det er like sannsynlig at vedkommende har stjålet gjenstanden. Det pekes videre på at dette gjelder tilsvarende i andre relasjoner dersom det bevises at de aktuelle verdiene er utbytte av en straffbar handling, samtidig som det ikke kan bevises om vedkommende selv har begått handlingen eller mottatt utbyttet. Som eksempel nevner Matningsdal uklarhet om vedkommende har solgt et narkotikaparti og dermed overtrådt straffeloven § 231, eller om vedkommende i stedet kan sies å ha mottatt utbyttet og dermed overtrådt § 332. De særlige spørsmål om konkretisering av den straffbare handlingen som oppstår i forbindelse med heleri- og hvitvaskingsaker, er nærmere behandlet i punkt 4.2.2.

At straffeloven § 67 retter seg mot utbytte «av» en straffbar handling, innebærer at det må være årsakssammenheng mellom den straffbare handlingen og det aktuelle utbyttet. Utbyttet må være oppnådd ved den straffbare handlingen. Årsakskravet vil anses oppfylt også der utbyttet er brukt til å finansiere andre formuesgoder, jf. § 67 annet ledd første punktum.

Videre må utbyttet faktisk være oppnådd, og inndragningskravet kan ikke overstige den reelle berikelsen. Det er imidlertid ikke noe vilkår at utbytte fremdeles er i behold, jf. for eksempel HR-2016-1582-U avsnitt 13. Men dersom utbyttet ikke er i behold, kan dette som nevnt etter omstendighetene tilsi at ansvaret reduseres etter § 67 første ledd siste punktum.

Kravet til årsakssammenheng medfører at man må se utbyttet i sammenheng med gjerningsbeskrivelsen i det enkelte straffebud. Som eksempel trekker Straffelovrådet frem at mottatt «svart» lønn ikke står i årsakssammenheng med skattesvik etter straffeloven § 378, ettersom skattesvik fullbyrdes ved at man i ettertid unnlater å oppgi inntekten på skattemeldingen, se NOU 2020: 10 punkt 4.5.1 side 27. Det er altså ikke årsakssammenheng mellom den manglende innrapporteringen av inntektene og de pengene man har mottatt som lønn, og lønnen er dermed ikke utbytte av skattesviket. Er det derimot tale om noen som mangler arbeidstillatelse, vil selve arbeidsytelsen være ulovlig. Da vil det foreligge årsakssammenheng mellom den straffbare handlingen og lønnen.

Utgangspunktet er at det alminnelige straffrettslige beviskravet gjelder, både for vurderingen av om den straffbare handlingen har funnet sted, og for om den har generert utbytte. For utbyttets

størrelse er det imidlertid tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt, jf. § 67 annet ledd siste punktum.

I NOU 1996: 21 Mer effektiv inndragning av vinning punkt 13.4 side 131 drøfter utvalget om det av effektivitetshensyn bør være tilstrekkelig med alminnelig sannsynlighetsovervekt også for spørsmålet om det er oppnådd utbytte ved en straffbar handling. Utvalget kom til at det ikke ville fremme et slikt forslag, primært av hensyn til faren for å inndra verdier som ikke er utbytte av kriminelle handlinger. I denne forbindelse uttalte utvalget følgende om hvilket beviskrav som gjelder ved vurderingen av om utbytte er oppnådd:

«Utvalget understreker samtidig at de hensyn som tilsier at påtalemyndigheten har bevisbyrden for at tiltalte er skyldig, ikke har samme styrke ved spørsmålet om inndragning av vinning: Det er ikke tale om å dømme tiltalte for en handling vedkommende ikke har begått, men å berøve en fordel som er oppnådd ved den straffbare handling. Likheten med vindikasjon tilsier at beviskravet allerede etter gjeldende rett er noe svakere enn hva som kreves for å finne tiltalte skyldig i den straffbare handlingen. I denne sammenheng understrekes det for øvrig at det både i teori og praksis er antatt at beviskravet ikke er like strengt i alle relasjoner, jf. bl.a. Røstad: Utvalgte emner innen strafferetten og straffeprosessen, Oslo 1981 s. 234–235 og Andenæs: Alminnelig strafferett, 3. utgave s. 96–97.»

Inndragning etter § 67 foretas overfor den utbyttet er tilfalt direkte ved handlingen, jf. straffeloven § 71 første ledd første punktum. Dette innebærer at det som utgangspunkt ikke er noen sammenheng mellom straff- og inndragningsansvar. Spørsmålet er hvem som har mottatt utbyttet – ikke hvem som har begått handlingen, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) Om lov om straff (straffeloven) punkt 30.1 side 456 og Ajourført versjon av Straffeloven 2005, kommentarutgave av Magnus Matningsdal hos Juridika (bekreftet à jour per 1. januar 2021) punkt 2.1 til § 71. Inndragning mot en domfelt er avskåret i den utstrekning det må legges til grunn at domfelte har opptrådt for andres regning, se Rt. 2000 side 1734 og HR-2016-1582-U. Sistnevnte sak gjaldt to domfelte som hadde medvirket til omsetning av dopingmidler ved å ta imot og videresende penger som stammet fra omsetningen. Her understreket Høyesterett at det er et vilkår for inndragning at et utbytte faktisk er oppnådd, og at inndragning bare kan skje hos

den som har fått eiendomsretten til utbyttet. De videresendte pengene kunne derfor ikke inndras hos de to tiltalte.

Det er imidlertid inntatt en presumsjonsregel i § 71 første ledd annet punktum, som slår fast at det skal legges til grunn at utbyttet er tilfalt lov- bryteren med mindre lov- bryteren sannsynliggjør at utbyttet er tilfalt en annen.

4.2.2 Særlig om hvitvasking og heleri

Det oppstår særlige spørsmål ved inndragning i heleri- og hvitvaskingssaker.

Bestemmelsene om heleri og hvitvasking er å finne i straffeloven 2005 §§ 332 og 337 (tidligere straffeloven 1902 § 317). Ved *heleri* består den straffbare handlingen i å motta eller skaffe seg eller andre del i utbyttet av en straffbar handling. *Hvitvasking* etter § 337 første ledd bokstav a rammer den som yter bistand til å sikre utbyttet av en straffbar handling for en annen ved for eksempel å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller investere utbyttet.

Som nevnt ovenfor i punkt 4.2.1 er det i utgangspunktet et krav for inndragning etter straffeloven § 67 at den straffbare handlingen som har gitt utbytte, må konkretiseres. I heleri- og hvitvaskingssaker er det imidlertid lagt til grunn av Høyesterett at inndragning av utbytte ikke er betinget av at *primærlovbruddene*, for eksempel tyveri, narkotikasalgs eller lignende, kan identifiseres. Det vil være en tilstrekkelig konkretisering at det foreligger en heleri- eller hvitvaskingshand- ling, jf. Rt. 2015 side 438. Det som må bevises i disse sakene, er at heleriobjektet stammer fra en eller flere straffbare handlinger. Høyesterett har lagt til grunn at bevistemålet i helerisaker om ufor- klarlige funn av formue kan formuleres som om *lovlig erverv kan utelukkes*, jf. Rt. 2006 side 466.

Hva som har vært gjeldende rett på dette punktet, har imidlertid vært omstridt. Straffelov- rådet gir uttrykk for sitt syn på gjeldende rett i utredningen punkt 15.3.2.2 side 116, der de skriver at årsakskravet i § 67 medfører at heleri- eller hvitvaskingshandlingen direkte må ha gitt et utbytte for den inndragningskravet rettes mot. Etter Straffelovrådets syn vil årsakskravet vanske- lig kunne anses oppfylt ved flere typer helerihand- lingen, for eksempel oppbevaring. I slike tilfeller mener rådet at utbytte eventuelt må inndras hos heleren eller hvitvaskeren i medhold av straffe- loven § 69 første ledd b som «gjenstand for» en straffbar handling, eller etter § 68 om utvidet inn- dragning. Heleri- eller hvitvaskingshandlinger vil

også kunne skape utbytte for heleren i form av vederlag for eller fortjeneste på heleriet eller hvitvaskingen, og dette utbyttet vil kunne inndras etter § 67. Det er nærmere redegjort for Straffe- lovrådets synspunkter i punkt 4.3 nedenfor.

En rekke høringsinstanser påpeker at de ikke kan se at rådets syn stemmer med Høyesteretts praksis, jf. redegjørelsen for høringsinnspillene i punkt 4.4 nedenfor. Spørsmålet har også vært dis- kutert i juridisk teori. Departementet vil derfor gjennomgå rettstilstanden på dette punktet.

Reglene om inndragning i straffeloven 1902 §§ 34 følgende ble endret ved lov 11. juni 1999 nr. 39. Utredningen NOU 1996: 21 Mer effektiv inndragning av vinning lå til grunn for lov- endringene. I punkt 4.2.1 side 25 drøftes kravet til konkretisering av den straffbare handlingen som skal danne grunnlag for inndragning:

«Etter gjeldende rett kreves det sannsynligvis at den straffbare handlingen som skal danne grunnlag for inndragning kan konkretiseres. Det er neppe tilstrekkelig at man kan føre bevis for at vinningen må stamme fra en eller annen straffbar handling. Men samtidig bemerkes det at etter endringen av heleribestemmelsen i strl. § 317 ved lov av 11. juni 1993 nr. 76, gir denne bestemmelsen hjemmel for straff i mange tilfeller hvor det tidligere ikke var slik hjemmel. Og strl. § 317 krever ikke at det kan konkretiseres hvilken straffbar handling utbyttet som har vært objekt for heleri eller hvitvasking stammer fra.»

Spørsmålet om konkretisering av den straffbare handlingen behandles også i utredningen avsnitt 13.6.2.2 side 101, men da i relasjon til spørsmålet om en ny bestemmelse om utvidet inndragning:

«Strl § 317 om heleri og hvitvasking krever som nevnt ikke at den forutgående handlingen kan konkretiseres, jf. pkt. 13.6.2.1. Dette er en tolking som har vært lagt til grunn helt siden vedtakelsen av den opprinnelige heleribestem- melsen i 1902. I relasjon til krav om straff er det mao. lang tradisjon for at påtalemyndigheten ikke behøver å bevise hvilken straffbar hand- ling det aktuelle objektet stammer fra. Og i disse sakene er det dessuten relativt aktuelt å inndra helergodset. Ved fortsatt forbrytelse kreves det som nevnt heller ikke at samtlige handlinger individualiseres. En eventuell lov- endring i relasjon til inndragning av vinning vil mao. ikke innføre noen prinsipiell nyordning i norsk rett, men bare en utvidelse av området

for hvilke situasjoner hvor kravet om konkretisering oppgis.»

I Ot.prp. nr. 8 (1998–99) om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv (inndragning av utbytte) punkt 10.1.4.1 side 30 drøfter departementet om det bør innføres en regel om utvidet inndragning. Her uttrykker departementet enighet med utvalget i at hovedregelen fortsatt bør være at inndragning bare skal kunne skje hvis påtalemyndigheten beviser hvilket lovbrudd utbyttet stammer fra. I punkt 10.1.2 side 28 om samme tema uttaler departementet:

«Utvidet inndragning skal etter forslaget bare kunne foretas hvis forbrytelsen er av en slik art at den regelmessig gir stor profitt, og den er av en viss alvorlighetsgrad. Primært er det personer med en kriminell livsstil man tar sikte på å ramme. Utvalget fremhever at det allerede etter gjeldende rett er lempet på kravet til konkretisering i et viktig tilfelle: Straffeloven § 317 om heleri og hvitvasking av penger krever ikke at det kan konkretiseres hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra.»

Justiskomiteen behandlet saken i Innst. O. nr. 50 (1998–99). I punkt 8.1 side 8 om utvidet inndragning refererer man til det som ble sagt i NOU 1996: 21 og uttaler:

«Utvalget fremhever at det allerede etter gjeldende rett er lempet på kravet til konkretisering i et viktig tilfelle: Straffeloven § 317 om heleri og hvitvasking av penger krever ikke at det kan konkretiseres hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra.»

I punkt 8.2 side 9 gir komiteen sine merknader:

«K o m i t e e n merker seg at det allerede etter gjeldende rett ikke er noe krav til konkretisering av hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra når det gjelder heleri og hvitvasking av penger.»

Høyesterett har uttalt at de siterte forarbeidene må forstås slik at «heleri etter § 317 i seg sjølv nettopp representerer ei straffbar handling i høve til inndragning både etter straffelova § 34 og § 35», jf. Rt. 2015 side 438 avsnitt 27.

Spørsmålet om krav til konkretisering av primærlovbruddene i heleri- og hvitvaskingssaker har vært oppe flere ganger i rettspraksis, blant annet i avgjørelsen inntatt i Rt. 2004 side 1957.

Saken gjaldt en person som ble stoppet i tollkontroll med et større beløp euro som ikke var tollklarert. Kjæremålsutvalget fastslo at tiltale for heleri etter straffeloven 1902 § 317 ikke var betinget av at det ble konkretisert hvilken straffbar handling utbyttet som har vært objekt for heleri eller hvitvasking, stammet fra. På denne bakgrunnen ble det slått fast at overtredelsen av heleribestemmelsen også kunne danne grunnlag for inndragning etter straffeloven 1902 § 34, se avsnitt 18. Om denne avgjørelsen skriver Matningsdal i Ajourført versjon av Straffeloven 2005, kommentarutgave av Magnus Matningsdal hos Juridika (bekreftet à jour per 1. januar 2021) punkt 3.2.2 til § 67 at den samme tolkningen må legges til grunn etter straffeloven 2005, da straffeloven 2005 § 332 ikke medfører noen endring på dette punktet.

Kjennelsen inntatt i Rt. 2006 side 466 er også interessant i denne sammenhengen. Saken gjaldt heleri etter straffeloven 1902 § 317. Også her kom Høyesterett til at § 317 ikke stiller noe krav om at den straffbare handlingen som utbyttet stammer fra, må konkretiseres, jf. avsnitt 21. Det var heller ikke et krav at det forelå objektive holdepunkter for arten av den straffbare handling for at det skulle kunne anses bevist at utbyttet stammet fra en straffbar handling, jf. avsnitt 22. Høyesterett uttaler videre at det ikke var feil av lagmannsretten å angi bevistemaet som et spørsmål om det kan utelukkes at de midler det er tale om, kan stamme fra lovlige kilder.

I kjennelsen avsnitt 17 bemerkes det imidlertid at det ved *inndragning* «kreves en nærmere konkretisering». Denne uttalelsen er kommentert i Rt. 2015 side 438, der det vektlegges at inndragning ikke var tema i saken fra 2006. I Rt. 2015 side 438 fremholdes det videre at retten ikke kan se at «ei slik – eventuelt ikkje heilt presis – setning kan ha endra den rettstilstanden som var etablert gjennom lovarbeidet og som vart lagt til grunn av kjæremålsutvalget i 2004».

Spørsmålet om konkretisering av primærhandlinger i relasjon til inndragning ble videre behandlet i HR-2014-2119-U. Her ble anken over inndragningen ikke tillatt fremmet, blant annet under henvisning til avgjørelsen inntatt i Rt. 2004 side 1957 og dennes avsnitt 18.

Spørsmålet om krav om konkretisering av primærhandlinger ved inndragning var også oppe i ovennevnte avgjørelse inntatt i Rt. 2015 side 438. Saken gjaldt inndragning etter domfellelse for heleri av 65 000 kroner, jf. straffeloven 1902 § 317. Spørsmålet var om det i heleritilfellene er et vilkår for inndragning etter straffeloven 1902 § 35 at det ved avgjørelsen av inndragningsspørsmålet skjer

en konkretisering av den bakenforliggende straffbare handlingen. Det tilsvarende spørsmålet etter straffeloven 1902 § 34 ble også drøftet. Lagmannsretten hadde ved sin behandling av saken ikke oppstilt noe slikt krav om konkretisering av primærhandlingene.

Høyesterett drøftet vilkårene for inndragning etter straffeloven 1902 § 34 og § 35 (straffeloven 2005 § 67 og § 69), og viste til at det må foreligge en straffbar handling etter begge bestemmelser, men at lovteksten ikke gir noe entydig svar på hva som ligger i dette vilkåret. Førstvoterende gikk derfor videre til forarbeider og rettspraksis. Etter en relativt utførlig gjennomgåelse konkluderte førstvoterende med at etter reglene om inndragning i straffeloven 1902 § 35 vil en helerihandling i seg selv innebære en tilstrekkelig konkretisering av en «straffbar handling». Førstvoterende uttalte også at man ikke kunne se at det forelå holdpunkter for at kravet om «straffbar handling» skulle ha ulikt innhold i § 34 og § 35.

Avgjørelsen er avsagt under dissens. Mindretallet, dommer Skoghøy, er enig med førstvoterende i at straffeloven 1902 § 35 gir hjemmel for å inndra det beløp som dommen gjelder, men i motsetning til førstvoterende kan han ikke se at inndragning også kan skje i medhold av § 34. Dersom den straffbare handlingen utbyttet stammer fra ikke kan identifiseres, må eventuell inndragning ifølge annenvoterende foretas i medhold av § 35 første ledd annet alternativ, som gir hjemmel for å inndra «ting som har vært gjenstand for en straffbar handling».

Standpunktet begrunnes med at selv om både § 34 og § 35 krever at gjenstanden for inndragningen skal ha tilknytning til en straffbar handling, er kravet til arten av tilknytningen forskjellig: Mens § 35 gir hjemmel for å inndra det direkte resultatet av eller gjenstanden for den straffbare handlingen, gir § 34 hjemmel for å inndra det utbyttet handlingen har gitt.

Etter annenvoterendes syn oppstiller begge bestemmelser et krav om at den straffbare handlingen som danner grunnlaget for inndragningen, blir identifisert. Ved inndragning etter § 35 er det helerihandlingen som danner grunnlaget for inndragningen, og som må konkretiseres, mens det ved inndragning etter § 34 er den handlingen som utbyttet stammer fra.

Begrunnelsen oppsummeres slik:

«Kort sagt kan det – slik § 34 og § 35 er oppbygd – ikke være tvilsomt at dersom det som kreves inndratt, er gjenstanden for en straffbar handling, og gjenstanden ikke kan anses

som utbytte av handlingen, er det § 35 som må benyttes. Paragraf 34 gir hjemmel for å inndra «[u]tbytte av en straffbar handling». I heleritilfellene er det den bakenforliggende handling som har skapt dette utbyttet, og som således danner grunnlag for inndragningskravet; utbyttet er ikke blitt til som følge av helerihandlingen. Jeg finner det derfor klart at det i disse tilfellene ikke er tilstrekkelig for inndragning etter § 34 at helerihandlingen blir konkretisert.

I denne saken er den handling som utbyttet stammer fra, ikke konkretisert. Siden det for domfellelse for heleri ikke kreves at den handling som utbyttet stammer fra, blir identifisert, må derimot helerihandlingen anses tilstrekkelig konkretisert selv om den bakenforliggende handling ikke er det. Inndragning kan da ikke skje med hjemmel i § 34, men må – som tingretten og lagmannsretten riktig har lagt til grunn – skje med hjemmel i § 35 første ledd andre alternativ.»

Rt. 2015 side 438 er kommentert i Ajourført versjon av Straffeloven 2005, kommentarutgave av Magnus Matningsdal hos Juridika (bekreftet à jour per 1. januar 2021) punkt 3.2.2 til § 67. Her påpekes det at det er et grunnvilkår for inndragning med hjemmel i § 67 at overtredelsen av § 332 «direkte» har gitt et utbytte for den som kravet rettes mot:

«Hvordan den konkrete oppbevaringen «direkte» hadde gitt et slikt utbytte for den domfelte er overhodet ikke berørt i førstvoterendes votum. Det er dermed vanskelig å forstå hvorfor flertallet ikke sluttet seg til annenvoterendes standpunkt om at det var straffeloven 1902 § 35 første ledd annet straffalternativ – nå § 69 første ledd bokstav b – som var den eneste og riktige inndragningshjemmelen i denne saken. Den aktuelle handlingen, oppbevaring, er dessuten ikke definert som heleri, men som hvitvasking.»

Synspunktene fra flertallet i Rt. 2015 side 438 er imidlertid fulgt opp i senere avgjørelser. Høyesteretts dom HR-2017-822-A gjaldt straffutmåling for hvitvasking og spørsmål om penger som ikke på noe tidspunkt har tilhørt hvitvaskeren, og som han har levert fra seg, kan inndras hos ham i medhold av straffeloven 1902 § 35. Høyesterett kom til at inndragning uansett ikke burde finne sted, og tok derfor ikke stilling til om § 35 ga hjemmel for inndragning i denne saken. Den tiltaltes eget

utbytte ble inndratt etter straffeloven 1902 § 34. I avsnitt 11 i dommen uttales det under henvisning til blant annet Rt. 2015 side 295 avsnitt 16 og Rt. 2015 side 438 at primærforbrytelsene ikke er nøyaktig identifisert og at det heller ikke er nødvendig, hverken for domfellelse etter straffeloven 1902 § 317 eller for inndragning.

I HR-2017-2371-U bemerker utvalget at det hverken for domfellelse etter straffeloven § 317 eller for inndragning er nødvendig å identifisere primærforbrytelsene.

HR-2018-471-U gjaldt domfellelse for heleri etter straffeloven 332. Det slås fast at det ikke er grunnlag for å tolke straffeloven § 332 slik at det oppstilles et vilkår om at utbyttet må stamme fra andre enn siktede selv. Ankeutvalget slo videre fast at følgende uttalelser fra lagmannsretten om inndragning av utbyttet ga uttrykk for gjeldende rett, jf. avsnitt 15:

«Straffeloven § 67 første ledd fastslår at utbytte av en straffbar handling skal inndras. Det er heller ikke i dette tilfellet krav om at den bakenforliggende forbrytelsen som pengene stammer fra, skal identifiseres, jf. Høyesteretts dom inntatt i Rt-2015-438. Dommen gjaldt overtredelse av straffeloven (1902) § 317 første ledd, men rettstilstanden er ikke endret ved ikrafttredelsen av ny straffelov. Det er i dette tilfellet selve heleriet som utgjør den straffbare handlingen. Det er dermed uten betydning om pengene skriver seg fra ulovlig arbeid, fra omsetning av narkotika, eller fra andre ulovlige kilder.»

Endelig avsa Høyesterett i avdeling 7. mai 2021 enstemmig dom i sak HR-2021-987-A, som gjaldt anvendelse av straffebudet mot selvvask i straffeloven § 337 første ledd bokstav b og inndragning av utbytte i denne sammenhengen. Retten viser til at regelen om selvvask retter seg mot «utbytte av en straffbar handling som gjerningspersonen selv har begått», og skriver at det må konstateres at gjerningspersonen selv har begått de straffbare handlingene utbyttet stammer fra. Da må det etter rettens syn kreves at de straffbare handlingene det er tale om, er identifisert på en slik måte at tiltalte kan forsvare seg mot anklagene, og retten må finne det bevist ut over enhver rimelig tvil at alle vilkår for å kunne straffes for handlingene er oppfylt. Førstvoterende understreker at en tilsvarende problemstilling ikke oppstår ved hvitvasking av utbyttet av ikke nærmere identifiserte straffbare handlinger begått av andre enn den tiltalte, selv om retten her må finne det utvilsomt at utbyttet

gjerningspersonen domfelles for å ha hvitvasket, faktisk stammer fra straffbare handlinger.

Inndragningen ble idømt med hjemmel i straffeloven 1902 § 34 tredje jf. første ledd og straffeloven 2005 § 67 første ledd. Førstvoterende uttaler følgende om inndragningen i avsnittene 63–64:

«Som lagmannsretten bemerker, må det legges til grunn at utbyttet stammer fra primærlovbruddene. I Rt-2015-438 ble det, rett nok under dissens, lagt til grunn at det ved domfellelse for heleri i medhold av straffeloven 1902 § 34 kunne foretas inndragning av utbyttet fra primærlovbruddene forut for heleriet selv om primærlovbruddene ikke ble konkretisert. Lagmannsretten viser til at avgjørelsen er fulgt opp i rettspraksis og må legges til grunn også ved hvitvasking. Som uttalt av Matningsdal, Straffeloven 2005: Kommentartutgave, Juridika, § 67 note 3.2.2, revidert 1. januar 2021, må synspunktet også gjelde ved hvitvasking.

Jeg nevner først at når straffeloven 2005 § 71 og straffeloven 1902 § 34 fjerde ledd bestemmer at inndragning etter henholdsvis straffeloven 2005 § 67 og straffeloven 1902 § 34 bare kan foretas overfor den som utbyttet «direkte» er tilfalt ved handlingen, må dette vilkåret altså anses oppfylt selv om utbyttet her egentlig stammer fra primærlovbruddene bak selvvasken.»

Som departementet vil komme tilbake til i punkt 4.5, er det departementets syn at ovenstående gjennomgåelse av forarbeider og rettspraksis samlet sett synes å trekke i retning av at det ved domfellelse for heleri i medhold av straffeloven § 332 kan foretas inndragning i medhold av § 67 av det som kan omtales som utbytte fra primærlovbrudd forut for heleriet. Det samme må gjelde ved hvitvasking. Dette står i motsetning til Straffelovrådets forståelse av gjeldende rett, jf. punkt 4.3 nedenfor.

4.3 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 12.6.1 side 96 foreslår Straffelovrådet en ny bestemmelse om inndragning av utbytte uavhengig av om den straffbare handlingen som har skapt utbytte, kan identifiseres. Bestemmelsen er foreslått inntatt i straffeloven som ny § 67 a. Forslaget er nærmere kommentert i spesialmerknadene i utredningen punkt 15.3.2.2 side 115 følgende.

Forslaget må ses på bakgrunn av rådets oppfatning av gjeldende rett på dette punktet. Straffelovrådet legger til grunn at straffeloven § 67 kun hjemler inndragning av utbytte som er skapt av den straffbare handlingen saken gjelder. Den aktuelle handlingen må konkretiseres, og både handlingen og at den har skapt utbytte, må bevises utover enhver rimelig tvil, jf. punkt 12.6.1 side 96.

I punkt 15.3.2.2 side 115 peker rådet på at det gjelder enkelte unntak fra kravet om konkretisering. Straffelovrådet viser til Matningsdal (2020), kommentarer til straffeloven § 67 punkt 3.2.2 og skriver at det mest praktiske unntaket er inndragning ved heleri etter straffeloven § 332:

«Etter en lovendring i 1993 kan heleri straffes selv om det ikke kan dokumenteres hvilken straffbar handling utbyttet som har vært objekt for heleri stammer fra. Dette medfører at det heller ikke ved inndragning av slikt utbytte etter § 67 gjelder noe krav til konkretisering av den straffbare handlingen, jf. Rt. 2004 s. 1957. Årsakskravet i § 67 gjelder imidlertid også i heleritilfellene, slik at det er et vilkår for inndragning at helerihandlingen «direkte» har gitt et utbytte for den som inndragningskravet rettes mot. For mange helerihandlinger, som for eksempel oppbevaring, vil årsakskravet vanskelig kunne være oppfylt. I slike tilfeller vil inndragning etter gjeldende rett kun kunne skje ved utvidet inndragning etter § 68 eller ved å anvende § 69 første ledd bokstav b. Rt. 2015 s. 438 gir i et omfattende obiter dictum tilsynelatende støtte til at inndragning etter § 67 kan skje også i slike tilfeller, men det er tvilsomt om flertallets votum gir uttrykk for gjeldende rett på dette punkt, jf. HR-2017-822-A og Matningsdal op.cit. punkt 3.2.2.»

Straffelovrådet legger altså til grunn at § 67 i mange saker ikke hjemler inndragning av utbytte som er gjenstand for heleri eller hvitvasking. Dette gjelder ifølge rådet der det ikke er heleri eller hvitvaskingshandlingen som direkte har generert utbytte, men en annen uidentifisert primærforbrytelse, jf. også utredningen punkt 4.8 side 36. Følgelig vil utbyttet ikke være utbytte av den straffbare handlingen saken gjelder, slik det kreves for inndragning etter § 67, jf. utredningen punkt 12.6.1 side 96. Gjenstanden for en heleri eller hvitvaskingshandling kan ifølge rådet i stedet inndras som gjenstand for en straffbar handling etter straffeloven § 69 så langt den er i behold hos heleren eller hvitvaskeren.

Straffelovrådet fremholder videre i punkt 12.6.1 side 96 at kombinasjonen av tiltale for heleri eller hvitvasking og inndragning av det helede eller hvitvaskede utbyttet som er i behold hos heleren eller hvitvaskeren etter straffeloven § 69, har vist seg å fylle et praktisk behov for å kunne inndra utbytte i tilfeller der man med sikkerhet kan slå fast at eiendelene er utbytte av en straffbar handling, men ikke hvilken. Rådet viser til at Høyesterett har akseptert formuleringen av bevisetemaet etter heleribestemmelsen som om lovlig erverv kan utelukkes.

Straffelovrådet er av den oppfatningen at inndragning av utbytte i tilfeller der man ut fra omstendighetene rundt formuesgodet og omstendighetene for øvrig kan slå fast at formuesgodet er utbytte av en eller annen straffbar handling, bør skje som inndragning av *utbytte* og ikke etter straffeloven § 69 om formuesgoder som har vært *gjenstand for* heleri. Dette begrunnes med at det er formuesgodets straffbare opprinnelse sammen med nullstillingsprinsippet som utgjør den bærende begrunnelsen for at formuesgodet skal inndras – ikke at det har vært gjenstand for en etterfølgende handling som oppfyller gjerningsbeskrivelsen for heleri eller hvitvasking, jf. utredningen punkt 12.6.1 side 96.

På bakgrunn at dette foreslår rådet altså en ny bestemmelse i straffeloven § 67 a om inndragning av ting som er beslaglagt under slike omstendigheter at det foreligger sterk sannsynlighetsovervekt for at den er utbytte fra en straffbar handling, men der det likevel ikke kan påvises hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra, jf. punkt 12.6.2 side 97. Forslaget skal ramme tilfellene der inndragning av ting som finnes bevist å være gjenstand for en heleri- eller hvitvaskingshandling hittil – etter rådets oppfatning – har vært foretatt i medhold av § 69, jf. punkt 15.3.2.2 side 116.

Forslaget er ment å innebære en viss utvidelse av inndragningsadgangen. Rådet skriver i punkt 15.3.2.2 side 116 at bestemmelsen typisk retter seg mot situasjoner der politiet som ledd i en pågående etterforskning, foretar en ransaking, og i den forbindelse beslaglegger ting som åpenbart stammer fra straffbare handlinger, men der det ikke er mulig eller ville kreve uforholdsmessige ressurser å knytte tingen til en konkret straffbar handling:

«Et typisk eksempel er at det ved ransaking ved mistanke om omfattende narkotikakriminalitet avdekkes narkotika og store mengder kontanter, dyre klokker eller smykker og

andre ting som vanskelig kan ha et lovlig opphav.»

Straffelovrådet skriver at etter omstendighetene kan inndragning i enkelte slike tilfeller skje med hjemmel i dagens regler. Rådet mener imidlertid at rekkevidden av inndragningsadgangen har voldt usikkerhet i praksis, og at den kan bli uforholdsmessig ressurskrevende. Tilbakemeldingene rådet har mottatt tilsier at denne usikkerheten resulterer i færre inndragningstilfeller. Forslaget til § 67 a kan etter rådets mening avhjelpe dette. Det understrekes også at usikkerheten i praksis åpner for forskjellsbehandling og manglende forutberegnelighet.

Straffelovrådet skriver at § 67 a første ledd vil få anvendelse når omstendighetene medfører at det nærmest kan utelukkes at tingen som er beslaglagt, er lovlig ervervet, jf. utredningen punkt 15.3.2.2 side 116. Det vil som nevnt for eksempel kunne være tilfellet når politiet som ledd i ransaking mot en som er siktet for narkotikalovbrudd, kommer over store mengder kontanter som ikke kan forklares på annen måte enn at de stammer fra narkotikavirksomheten. Tilsvarende kan være tilfellet når politiet i forbindelse med arbeid i kriminelle miljøer (herunder i ungdomsmiljøer med kjente tilknytninger til såkalte «gjenger») kommer over dyre gjenstander som klokker, smykker, solbriller eller klesplagg, som det ut ifra omstendighetene fremstår som helt urealistisk at vedkommende skal ha anskaffet på lovlig vis.

Straffelovrådet drøfter også hvilket beviskrav som bør gjelde for at en gjenstand er utbytte av uspesifiserte straffbare handlinger, jf. punkt 12.6.2 side 97. Rådet legger til grunn at det ved inndragning av gjenstanden for en helerihandling etter straffeloven § 69 i prinsippet kreves bevist utover enhver rimelig tvil at det aktuelle formuesgodet er utbytte fra en eller annen straffbar primærforbrytelse der alle objektive og subjektive straffbarhetsvilkår var oppfylt. Rådet vurderer deretter om dette beviskravet bør beholdes i en ny bestemmelse, eller om det kan forsvares å oppstille en noe lavere bevisterskel i form av en sterk sannsynlighetsovervekt.

Rådet ser hen til de praktiske situasjonene der formuesgoder beslaglegges under omstendigheter som gir velbegrunnet mistanke om at det må være tale om utbytte, men der politiet ofte kan bli møtt med forklaringer som ikke er sannsynlige, men som heller ikke kan fullstendig utelukkes. Slike situasjoner er særlig aktuelle i gjengmiljøer, ifølge rådet. Straffelovrådet konkluderer

med at det, sett i lys av slike situasjoner og dagens praksis, vil være forsvarlig og hensiktsmessig å oppstille sterk sannsynlighetsovervekt som bevisterskel. Forslaget innebærer dermed en viss lempning av beviskravet for at tingen er utbytte av en eller annen straffbar handling sammenlignet med hva som gjelder inndragning av tingen som gjenstand for heleri etter gjeldende rett, der det må bevises etter det vanlige strafferettslige beviskravet at tingen er utbytte av en straffbar handling. Rådet peker på at Høyesterett har akseptert at dette bevistemaet formuleres som om lovlig erverv kan utelukkes. Rådet mener derfor at det er forsvarlig å foreslå en noe lavere bevisterskel i § 67 a. Rådet ser ikke grunn til å begrense bestemmelsens anvendelsesområde til kontanter.

På bakgrunn av dette foreslår rådet følgende nye bestemmelse i straffeloven § 67 a første ledd:

«En ting som er beslaglagt under slike omstendigheter at det foreligger sterk sannsynlighetsovervekt for at den er utbytte fra en straffbar handling, kan inndras selv om det ikke kan påvises hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra. § 67 første ledd annet punktum og annet ledd gjelder tilsvarende.»

Straffelovrådets forslag til ny § 67 a gir hjemmel for inndragning av utbytte som *er beslaglagt*. Det oppstilles ikke vilkår om at påtalemyndigheten må påvise hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra, på samme måte som i § 68, jf. utredningen punkt 15.3.2.2 side 116. De øvrige strenge vilkår som følger av sistnevnte bestemmelse, gjelder imidlertid ikke. *Bevisbyrden* for at tingen er utbytte av en straffbar handling ligger hos påtalemyndigheten, i motsetning til etter 68. Inndragning etter forslaget er ikke obligatorisk, men opp til rettens *skjønn*, i motsetning til etter § 67. I § 67 a første ledd annet punktum er det henvist til de deler av § 67 som bør gjelde tilsvarende ved anvendelsen av § 67 a første ledd. Det gjelder substituttprinsippet etter § 67 første ledd annet punktum, og regelen om at inndragning kan skje uten hensyn til skyld eller utvist skyld, jf. annet ledd. De øvrige reglene i § 67 forutsettes å ikke være relevante ved anvendelsen av § 67 a, jf. utredningen punkt 15.3.2.2 side 116. Rådet skriver at lempningsregelen etter § 67 fjerde ledd annet punktum kan være aktuell også her, men at et eventuelt behov for å lempe på inndragningen kan ivaretas ved den skjønnsmessige vurderingen som § 67 a første ledd første punktum legger opp til, jf. uttrykket «kan».

4.4 Høringsinstansenes syn

En rekke høringsinstanser har uttalt seg om forslaget til ny § 67 a første ledd i straffeloven. Av disse er *Det nasjonale statsadvokatembetet (NAST)*, *Norsk Øko-Forum (NØF)*, *Politihøgskolen*, *Oslo politidistrikt*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Riksadvokaten* og *Økokrim* negative til forslaget. *Politiets sikkerhetstjeneste* har uttalt at de i all hovedsak stiller seg bak synspunkter og betenkeligheter som *Det nasjonale statsadvokatembetet* har gitt uttrykk for i sitt høringssvar.

Borgarting lagmannsrett, *Hordaland*, *Sogn og Fjordane Statsadvokatembeter*, *Kripos*, *Nordland statsadvokatembeter*, *Skatteetaten*, *Sør-Vest politidistrikt*, *Vestfold*, *Telemark* og *Buskerud statsadvokatembeter*, *Øst politidistrikt* og *Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess* har på sin side uttrykt støtte til forslaget.

Politidirektoratet finner det positivt at det foreslås å senke dagens beviskrav for inndragning, men stiller spørsmål om beviskravet senkes lavt nok. Videre bemerker høringsinstansen at flere har reist spørsmål om Straffelovrådet har gitt riktig beskrivelse av gjeldende rett. Politidirektoratet kommer derfor med en overordnet anbefaling om at departementet gjennomgår gjeldende rett inngående i de videre forarbeider, slik at det ikke oppstår tvil rundt allerede etablert rettspraksis eller at man utilsiktet innskrenker inndragningsadgangen.

Advokatforeningen støtter forslaget om at inndragning av utbytte der primærforbrytelsen ikke kan konkretiseres, reguleres i en egen bestemmelse, men støtter ikke forslaget om et redusert beviskrav i slike saker.

De av høringsinstansene som er positive til forslaget, har ulik begrunnelse for dette.

Øst politidistrikt støtter Straffelovrådets forslag til ny § 67 a fordi man mener at forslaget åpner for lempeligere muligheter for å inndra gjenstander uten at konstruksjonen med heleri trenger å benyttes. *Sør-Vest politidistrikt*, som også er positive til forslaget, viser særlig til at det som omtales som et noe lavere skyldkrav, vil avhjelpe en del av de problemstillingene Straffelovrådet viser til. Som eksempel nevnes beslag av store mengder kontanter i gjengmiljøer, der høringsinstansen viser til at det kan være tid- og ressurskrevende å undersøke alle alternative forklaringer om opphavet til midlene. *Sør-Vest politidistrikt* deler videre Straffelovrådets oppfatning av at forslaget til § 67 a langt på vei vil kunne fylle de samme formålene som en ordning med sivilrettslig inndragning, men uten ulempe ved en slik ordning.

Kripos uttaler at de støtter forslaget om en regel som gir anledning til inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra. Høringsinstansen skriver at politiet med jevne mellomrom kommer over verdier som ikke kan forklares på noen annen måte enn at de stammer fra kriminalitet, for eksempel store kontantbeløp eller verdigjenstander hos personer som ikke har lovlig tilgang til verdier som kan forklare beslaget. *Kripos* er enig med rådet i at det i dag er § 69 som hjemler inndragning i disse tilfellene samt i at den bærende begrunnelsen for slik inndragning bør være verdiens straffbare opprinnelse og hensynet til nullstilling. Dermed bør verdiene etter *Kripos*' syn inndras som utbytte, og ikke fordi de har vært gjenstand for en straffbar handling.

Skatteetaten er også positiv til utvalgets forslag. Høringsinstansen anser en regel som forenkler politiets arbeid der det foretas beslag av ting som åpenbart stammer fra straffbare handlinger, men uten at det er mulig å knytte det til en konkret handling, og med et lavere beviskrav for inndragning, som en god nyvinning. Etaten savner imidlertid en bedre redegjørelse for forholdet mellom forslaget til § 67 a og gjeldende § 68. Det påpekes at overskriften i § 67 a og definisjonen i § 68 første ledd er mer eller mindre lik, og at det kan virke forvirrende.

Flere av høringsinstansene er negative til forslaget. Mye av kritikken fra disse bunner i at de er uenig i utvalgets beskrivelse av gjeldende rett på dette punktet. Dette gjelder *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Norsk Øko-Forum*, *Oslo politidistrikt*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Riksadvokaten* og *Økokrim*. I motsetning til Straffelovrådet mener disse høringsinstansene at straffeloven § 67 gir hjemmel for inndragning av utbytte fra de bakenforliggende primærhandlingene i heleri- og hvitvaskingssaker.

Økokrim viser til at Straffelovrådet tilsynelatende bygger sentrale deler av lovforslaget på en forutsetning om at utbytte oppnådd ved heleri og hvitvasking, riktignok med enkelte unntak, faller utenfor anvendelsesområdet til § 67, slik at inndragning hos helere og hvitvaskere må skje i medhold av § 69. *Økokrim* er ikke enig i en slik forståelse av gjeldende rett og viser blant annet til HR-2017-822-A og HR-2016-1582-U. Etter *Økokrim*'s syn svekkes rådets forslag av at sentrale dommer fra Høyesterett som gir uttrykk for en annen rettsoppfatning enn den rådet legger til grunn, ikke er kommentert nærmere.

Det avgjørende i heleri- og hvitvaskingssaker etter gjeldende rett er, ifølge *Økokrim*, ikke om

primærhandlingen har gitt et utbytte som skal inndras, men om utbyttet har tilfalt heleren eller hvitvaskeren, jf. § 71 første ledd. Så lenge det kan legges til grunn at en person har tilegnet seg utbytte av straffbare handlinger, skal utbyttet, med unntak av erverv som nevnt i § 72, inndras hos ham på objektivt grunnlag i medhold straffeloven § 67 jf. § 71 første ledd. Synspunktet utdypes ytterligere i Økokrims høringsuttalelse punkt 2.3:

«Grunnen til at inndragningskrav etter § 67 sjelden kan rettes mot hvitvaskere er dermed ikke at «lovbryteren» etter bestemmelsen ikke kan være en heler eller en hvitvasker, men at et utbytte som hvitvaskes i utgangspunktet ikke tilfaller en hvitvasker, se § 71 første ledd. Ved heleri er det på den annen side mer vanlig at utbyttet tilfaller heleren ved helerihandlingen. Så lenge heleren eller hvitvaskeren tilegner seg hele eller deler av det aktuelle utbyttet, mener Økokrim at dette skal inndras i medhold av § 67, se HR-2016-1582-U. Om en hvitvasker har fått betalt for hvitvaskingen på annen måte skal og kan selvfølgelig også denne betalingen inndras.

Om det er usikkert om et utbytte er tilfalt lovbyteren, skal det inndras hos ham i medhold av straffeloven § 67 selv om han dømmes for hvitvasking og ikke heleri, med mindre han kan sannsynliggjøre at han ikke har tilegnet seg det aktuelle utbyttet, se § 71 første ledd andre punktum og HR-2017-822-A avsnitt 39 og 42. [...] Om det ikke kan legges til grunn at utbytte er tilfalt heleren eller hvitvaskeren vil det likevel kunne være hjemmel for å inndra det hos ham i medhold av § 69, jf. § 74 andre ledd.»

Riksadvokaten viser på sin side til Høyesteretts flertall i Rt. 2015 side 438, der det ble lagt til grunn at det ved inndragning etter straffeloven § 67 ved domfellelse for heleri ikke gjelder et krav om identifisering av den bakenforliggende straffbare handlingen, og peker på at synspunktet er fulgt i senere avgjørelser. Også *Oslo statsadvokatembeter* viser til Rt. 2015 side 438, og uttaler at avgjørelsen innebærer at årsakskravet ikke har det innholdet som Straffelovrådet synes å forutsette. Det påpekes at det er tilstrekkelig at utbyttet har vært objekt for en straffbar handling, for å anse årsakskravet i § 67 som oppfylt. *Oslo statsadvokatembeter* uttaler at de er innforstått med at straffeloven § 71 utgjør en begrensning, men mener at dette er et annet rettslig spørsmål som gjelder valget av inndragningskravets adressat.

Videre har *Oslo politidistrikt* foretatt en nærmere rettskildegjennomgåelse, og viser blant annet til Rt. 2015 side 438, HR-2018-471-U, enkelte lagmannsrettsdommer og Riksadvokatens rundskriv RA-2013-886 punkt 3.2. I motsetning til Straffelovrådet mener også *Oslo politidistrikt* at primærlovbruddet ikke må konkretiseres, og at det ikke er grunnlag for å anføre at heleri- og hvitvaskingshandlinger ikke generer ett selvstendig utbytte.

Som følge av uenigheten om hva som er gjeldende rett, er det også uenighet om hva som vil være konsekvensene av utvalgets forslag til ny § 67 a. Flere av høringsinstansene som er negative til forslaget, påpeker at ny § 67 a vil innskrenke, og ikke utvide, den gjeldende adgangen til inndragning.

Riksadvokaten uttaler at forslaget vil kunne svekke inndragningsinstituttet, blant annet ved at inndragning etter § 67 a skal skje etter skjønn, mens gjeldende § 67 er en skal-regel, at beviskravet for utbyttets størrelse heves til sterk sannsynlighetsovervekt, mot alminnelig sannsynlighetsovervekt i gjeldende § 67, og at verdiinndragning er utelukket etter den foreslåtte § 67 a. *Det nasjonale statsadvokatembetet, Norsk Øko-Forum, Oslo politidistrikt, Oslo statsadvokater, Politihøgskolen og Økokrim* deler *Riksadvokatens* oppfatning på dette punktet. *Oslo politidistrikt* understreker at forslaget får negative konsekvenser for politiets og påtalemyndighetens mulighet til å inndra verdier i heleri- og hvitvaskingssaker.

Det nasjonale statsadvokatembetet uttaler at det er nødvendig at inndragning i disse sakene fortsatt kan gjøres med hjemmel i § 67. *Norsk Øko-Forum* fremhever at inndragning av uforklarlige verdier etter § 67 er et svært viktig praktisk virkemiddel i arbeidet mot organisert kriminalitet. *Oslo statsadvokatembeter* skriver at inndragningsadgangen etter § 67 i disse sakene er det viktigste rettslige redskapet i bekjempelsen av gjengkriminalitet og organisert kriminalitet:

«Det er viktig å beholde adgangen til å anvende strl § 67 som inndragningshjemmel ved fellelse for heleri/hvitvasking, fordi de mer erfarne gjengkriminelle i liten grad blir etterforsket, tiltalt eller dømt for primærforbrytelser. Imidlertid så har påtalemyndigheten god erfaring med å etterforske om gjengmedlemmene har en økonomisk ubalanse. Dvs. om de har større forbruk/formue enn det de legale inntektene kan begrunne. Slik etterforskning medfører tiltale og fellelse for heleri/hvitvasking, jf. Rt. 2006 s. 466.»

Høringsinstansen påpeker videre at det er viktig at § 67, og ikke § 69, anvendes i disse sakene fordi § 67 oppstiller en skal-regel og et redusert beviskrav for utbyttets størrelse.

Også *Oslo politidistrikt* uttaler at inndragning etter straffeloven § 67 i heleri- og hvitvaskingsaker er et viktig virkemiddel for politiet, og viser til at de har fått medhold i inndragning av millioner i heleri- og hvitvaskingssaker etter nevnte bestemmelse. Også denne høringsinstansen ser det som bekymringsfullt at Straffelovrådet mener at det er straffeloven § 69 som skal anføres som hjemmel for inndragning hvor primærforbrytelsen ikke kan identifiseres. Det vises videre til at det er høyst usikkert om straffeloven § 69 gir hjemmel der midlene ikke er i behold, jf. HR-2017-822-A avsnitt 34. Allmennpreventivt har det ifølge denne høringsinstansen også betydning at ved inndragning av utbytte etter § 67 (og § 68) er foreldelsesfristen 10 år, mens fristen ved annen inndragning er 5 år.

Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter mener derimot at forslaget til ny § 67 a vil utvide adgangen til inndragning, slik utvalget også har forutsatt.

Flere høringsinstanser kommenterer også det foreslåtte beviskravet i § 67 a første ledd.

Advokatforeningen er kritisk til det reduserte beviskravet i forslaget, og viser til at vernet av eiendomsretten og sterke rettssikkerhetshensyn taler mot å redusere beviskravet, da dette vil medføre en reell mulighet for å inndra formuesgjenstander som har lovlig opphav. Videre viser Advokatforeningen til at kombinasjonen av eksklusjon som bevisetema, jf. Rt 2006 s. 466 (at ulovlig erverv kan utelukkes), sammen med at tiltalte pålegges å til en viss grad sannsynliggjøre lovlig erverv, medfører at slike tilfeller allerede fanges opp av dagens straffebestemmelser og inndragningsregler.

Riksadvokaten mener derimot at det i praksis kan oppstå tilfeller der gjeldende regelverk fremstår utilstrekkelig i saker av mindre alvor, det vil si der vilkårene for utvidet inndragning etter § 68 ikke er oppfylt. Høringsinstansen stiller seg likevel noe tvilende til om forslaget til ny § 67 a første ledd er riktig løsning. Riksadvokaten viser til at beviskravet etter forslaget til § 67 a første ledd er «sterk sannsynlighetsovervekt». Ved inndragning etter gjeldende § 67 gjelder etter Riksadvokatens syn det alminnelige strafferettslige beviskravet for alle vilkårene, mens det for størrelsen på utbyttet gjelder krav om sannsynlighetsovervekt. Riksadvokaten skriver at det ikke gir fullgod mening at inndragning skal kunne skje med et lavere bevis-

krav i tilfeller der en ikke kan tilbakeføre utbyttet til en konkret handling, enn i tilfeller der det ikke er tvil om tilknytningen til primærlovbruddet.

Riksadvokatens umiddelbare oppfatning er at forslaget til § 67 a første ledd går for langt da bestemmelsen medfører økt fare for at siktede fratras lovlig ervervede midler. Riksadvokaten mener det bør vurderes om en skal beholde det strafferettslige beviskravet for utbytteinndragning etter straffeloven § 67. Samtidig uttaler Riksadvokaten at det kan være grunn til å vurdere nærmere innspillet fra Økokrim og Oslo statsadvokatembeter om at en mer effektiv inndragning etter gjeldende § 67 muligens kan oppnås ved at beviskravet for at utbytte er oppnådd, endres til klar sannsynlighetsovervekt, jf. nedenfor.

Også *Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter* har vurdert om forslaget fra Straffelovrådet til ny § 67 a kan gå for langt. De konkluderer imidlertid med at det ikke er tilfellet, og peker på at bestemmelsens ordlyd med tilhørende beviskrav og de praktiske tilfellene den antakeligvis vil ha sitt virkeområde for, i realiteten begrenses til situasjoner hvor omstendighetene medfører at det nærmest kan utelukkes at tingen som er beslaglagt, er lovlig ervervet. På denne bakgrunnen mener høringsinstansen at forslaget er ønskelig og formålstjenlig.

Kripos ser spørsmålet annerledes og mener at beviskravet for inndragning etter forslaget til § 67 a første ledd bør kunne senkes ytterligere, da inndragning av utbytte ikke i seg selv innebærer noen skyldkonstatering og ikke har noen annen virkning enn en vinningsavståelse for den som blir ilagt inndragningen. Kripos uttaler at beviskravet som foreslås, i praksis ligger så tett opp mot dagens beviskrav for heleri at Kripos er redd for at endringen vil få liten praktisk betydning.

Øst politidistrikt reiser spørsmål om det bør innføres enkelte standardkriterier for når «sterk sannsynlighetsovervekt» skal sies å foreligge.

Enkelte andre høringsinstanser mener at det er uklart hva som ligger i forslagets krav om «sterk sannsynlighetsovervekt». Dette gjelder *Kripos, Norsk Øko-Forum, Oslo tingrett, Skatteetaten og Økokrim*. Det stilles blant annet spørsmål om man med «sterk sannsynlighetsovervekt» mener å innføre et nytt beviskrav, eller om man sikter til det samme som ligger i kravet til «klar sannsynlighetsovervekt» etter gjeldende rett. *Oslo tingrett* mener at spørsmålet bør avklares i forarbeidene og viser til at «klar sannsynlighetsovervekt» brukes ved krav om erstatning og oppreisning begrunnet i en straffbar handling. *Kripos* mener at man heller bør bruke det innarbeidede

uttrykket «klar sannsynlighetsovervekt», dersom det er det man mener. *Skatteetaten* har på sin side stilt spørsmål om det er nødvendig å innføre et nytt beviskrav (sterk sannsynlighetsovervekt).

Videre foreslår en rekke høringsinstanser å endre straffeloven § 67 i stedet for å innføre en ny bestemmelse i § 67 a.

Før det første foreslår flere av høringsinstansene en presiserende endring i gjeldende § 67 som klargjør at bestemmelsen hjemler inndragning av utbytte fra de bakenforliggende primærhandlingene i heleri- og hvitvaskingssaker. Dette gjelder *Det nasjonale statsadvokatembetet, Norsk Øko-forum, Oslo politidistrikt og Politihøgskolen*.

Økokrim mener at inndragningsreglene, slik de må forstås i lys av nyere praksis fra Høyesterett, ikke kommer tilstrekkelig klart til uttrykk i dagens lovtekst, og at en derfor lett kan oppfatte reglene som mer kompliserte enn de egentlig er, noe høringsinstansen mener at utredningen også er en bekreftelse på.

Det er også kommet flere forslag om justeringer av beviskravene i straffeloven § 67. *Det nasjonale statsadvokatembetet* ønsker å senke beviskravet i § 67 til klar sannsynlighetsovervekt samt at dette beviskravet skal komme til uttrykk i lovteksten. Det vises til at der utbytteinndragning ikke er pønalt begrunnet, bør ikke kravet som stilles til bevis, være høyere enn beviskravet ved oppreisningserstatning, altså klar sannsynlighetsovervekt.

Oslo statsadvokatembeter tar til orde for å endre beviskravet for at utbyttet er oppnådd i § 67 til sannsynlighetsovervekt, slik regelen i dag er for utbyttets størrelse, jf. § 67 annet ledd tredje punktum. De mener at denne endringen i § 67 vil fylle behovet til den foreslåtte § 67 a, samtidig som verdiinndragning fortsatt vil kunne anvendes.

Også *Politihøgskolen* ønsker å endre § 67 gjennom å lovfeste et senket beviskrav i form av alminnelig sannsynlighetsovervekt for at utbyttet er oppnådd. Videre mener *Politihøgskolen* at det også kan presiseres at nettoutbyttet kan inndras uten krav om skyld, herunder også gjennom inndragningsforelegg, og med klar sannsynlighetsovervekt for at verdiene stammer fra straffbare handlinger. *Norsk Øko-Forum* fremmer de samme forslagene som *Politihøgskolen*.

Økokrim mener derimot at beviskravet for at det er oppnådd utbytte etter § 67, bør være *klar* sannsynlighetsovervekt, og at dette bør fremgå av lovens ordlyd. *Økokrim* uttaler at et senket beviskrav for inndragning er et tiltak som særlig vil kunne ha effekt i bekjempelsen av kriminelle gjenger. Dersom beviskravene er markant lavere

enn det som skal til for å straffe, vil det etter *Økokrims* syn i større grad legge til rette for rene inndragningssaker.

Økokrim skriver videre at de har oppfattet at det kan være noe uenighet blant teoretikere om hvilke beviskrav som faktisk gjelder ved utbytteinndragning etter § 67. Høringsinstansen skriver at i påtalepraksis legges det til grunn at beviskravet for at utbyttet er oppnådd i dag ligger nær opp til beviskravet for straff, noe som må anses som en medvirkende årsak til den begrensede bruken av inndragningsforelegg i politidistriktene. Det er *Økokrims* klare inntrykk at sannsynlig utbytte stort sett alltid tilbakeleveres når straffesaker henlegges fordi lovlig erverv ikke kan utelukkes. *Økokrim* understreker at utbytteinndragning ikke er straff, og at det da heller ikke er noen grunn til at beviskravet skal være sammenfallende med det som gjelder ved idømmelse av straff. *Økokrim* viser også til at det i tidligere utredninger er lagt til grunn at beviskravet ved inndragning av utbytte er noe lavere enn det som kreves for å finne tiltalte skyldig i den straffbare handling, jf. NOU 1996: 21 punkt 13.4.

Riksadvokaten har som nevnt ovenfor uttalt at det kan være grunn til å vurdere nærmere innspillet fra *Økokrim* og *Oslo statsadvokatembeter* om at en mer effektiv inndragning etter gjeldende § 67 muligens kan oppnås ved at beviskravet for at utbytte er oppnådd, endres til klar sannsynlighetsovervekt.

Økokrim støtter som nevnt ikke rådets forslag til ny § 67 a slik det foreligger. Høringsinstansen foreslår imidlertid å beholde deler av bestemmelsen, men begrense anvendelsesområdet til inndragning av beslaglagt utbytte som ikke skal inndras hos besitter i medhold av § 67, jf. § 71 første ledd. Beviskravet bør etter *Økokrims* syn være alminnelig sannsynlighetsovervekt.

4.5 Departementets vurdering

Etter departementets vurdering synes ikke rådets forslag om en ny bestemmelse i § 67 a første ledd om inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra, å være et egnet verktøy for å effektivisere inndragningsreglene. Departementets vurdering har nær sammenheng med departementets gjennomgåelse av gjeldende rett i punkt 4.2.

Departementet viser særlig til Høyesteretts dom HR-2021-987-A, som er publisert etter at Straffelovrådet avga sin utredning. Departementet bemerker at Høyesterett i dommen avsnitt 63

og § 64 synes å legge til grunn at det ved domfellelse for heleri i medhold av straffeloven § 332 kan foretas inndragning i medhold av § 67 av det som kan omtales som utbytte fra primærlovbrudd forut for heleriet selv om primærlovbruddene ikke blir konkretisert, og at det samme må gjelde ved hvitvasking.

Som nevnt synes Straffelovrådet å ha lagt til grunn en annen oppfatning av gjeldende rett i sin utredning punkt 12.6.1 side 96 og punkt 15.3.2.2 side 115, jf. redegjørelsen ovenfor under punkt 4.3. Rådets tolkning av gjeldende rett medfører at § 67 ikke vil være anvendelig i en rekke heleri- og hvitvaskingssaker. Det er på denne bakgrunnen rådet har utformet sitt forslag til ny § 67 a.

I og med at departementet legger til grunn en annen oppfatning av gjeldende rett enn rådet på dette punktet, synes det ikke å foreligge et slikt endringsbehov som beskrevet i utredningen. Videre er det i lys av departementets gjennomgåelse av høyesterettspraksis usikkert om forslaget, slik det er utformet, vil kunne føre til en effektivisering av inndragningsreglene. Det vises særlig til at flere sentrale høringsinstanser, som Riksadvokaten og Økokrim, mener at forslaget til ny § 67 a første ledd vil innskrenke, og ikke utvide, den gjeldende adgangen til inndragning.

Departementet velger derfor ikke å gå videre med Straffelovrådets forslag.

Departementet har imidlertid merket seg at rådets forslag til ny § 67 a første ledd også har den virkning at det ikke må bevises utover enhver rimelig tvil at det foreligger et straffbart forhold for at inndragning skal kunne finne sted. Vilkårene for inndragning etter forslaget er oppfylt dersom en ting er beslaglagt under slike omstendigheter at det foreligger *sterk sannsynlighetsovervekt* for at den er utbytte fra en straffbar handling. Forslaget innebærer altså en viss lempning av beviskravet for at tingen er utbytte av en eller annen straffbar handling sammenlignet med hva som gjelder ved inndragning av ting som er gjenstand for heleri etter gjeldende rett, der bevisetemaet formuleres som om lovlig erverv kan utelukkes. Straffelovrådet trekker frem som eksempler tilfeller der politiet i forbindelse med arbeid i kriminelle miljøer (herunder i ungdomsmiljøer med kjente tilknytninger til såkalte «gjenger») kommer over dyre gjenstander som klokker, smykker, solbriller eller klesplagg, som det ut ifra omstendighetene fremstår som helt urealistisk at vedkommende skal ha anskaffet på lovlig vis.

Denne lempingen av beviskravet er trukket frem som positiv av enkelte høringsinstanser, men

er kritisert av andre. En kan stille spørsmål om en inndragningshjemmel der en lempes på beviskravet for det underliggende straffbare forholdet kunne vært hensiktsmessig ved siden av dagens § 67. En slik regel vil kunne ramme de tilfellene der lovlig erverv er svært usannsynlig, men ikke helt kan utelukkes. Departementet mener imidlertid at en slik regulering ved siden av dagens § 67, slik denne er tolket i høyesterettspraksis, må høres. Departementet vil vurdere om en skal komme tilbake med et slikt forslag i forbindelse med den videre oppfølgingen av Straffelovrådets utredninger om inndragning.

Det kan videre stilles spørsmål om ordlyden i straffeloven § 67 bør endres slik at den gir klarere uttrykk for gjeldende rett. Som redegjort for i de foregående punktene har det vært en ikke ubetydelig uenighet om hvordan §§ 67 og 71 skal forstås. Flere høringsinstanser har pekt på denne uklarheten i regelverket, og at det er en ulempe at reglene i så stor grad er utviklet gjennom høyesterettspraksis. Det synes også å være en utbredt oppfatning at et uklart regelverk er til hinder for effektiv inndragning av utbytte av straffbare handlinger.

Departementet har derfor vurdert om det bør inntas en presiserende endring i straffeloven § 67 for at bestemmelsen skal gi klarere uttrykk for rettstilstanden slik denne etter departementets syn følger av høyesterettspraksis. Departementet er imidlertid i tvil om en slik endring er en god løsning. Etter departementets mening gir ordlyden i straffeloven § 67 første ledd, sett opp mot HR-2021-987-A, tilfredsstillende uttrykk for gjeldende rett. Videre er det ikke innlysende hvordan ordlyden i en slik klargjørende endring skulle utformes. Gitt regelverkets kompleksitet og de sammensatte innspillene fra høringsinstansene, mener departementet uansett at en eventuell presiserende endring av § 67 bør sendes på høring. Departementet tar sikte på å komme tilbake til dette spørsmålet i forbindelse med den videre oppfølgingen av Straffelovrådets utredninger om inndragning.

Departementet har også merket seg innspillene om behovet for å senke beviskravet i straffeloven § 67, og at en slik endring vil kunne bidra til mer effektiv inndragning. Et eventuelt forslag i denne retning må høres og ses i sammenheng med øvrige forslag. Departementet tar derfor sikte på å komme tilbake også til spørsmålet om beviskravet i § 67 i den videre oppfølgingen av Straffelovrådets utredninger om inndragning.

5 Forslag til ny § 67 a annet ledd: Inndragning av ting som ingen gjør krav på

5.1 Gjeldende rett

Det følger av straffeloven § 74 første ledd at ved inndragning av beslaglagt utbytte som ikke tilhører lovbryteren, skal kravet reises mot eieren eller rettighetshaveren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag, jf. første ledd annet punktum. Regelen gir uttrykk for at krav om inndragning skal rettes mot eier eller rettighetshaver, selv om dette skulle være en annen enn lovbryteren. Straffelovrådet skriver i sin utredning punkt 12.6.3 side 97 at denne regelen er grunnleggende forankret i prinsippene om rettsavgjørelses subjektive retts- og tvangskraftvirkning, jf. også tvangsfyllbyrdsloven 4-7.

Straffeloven § 74 annet ledd gjør unntak fra hovedregelen om at eieren må gjøres til part for tilfeller der eieren er ukjent eller uten kjent oppholdssted i Norge. I slike tilfeller kan inndragning foretas i sak mot lovbryteren eller den som var besitter ved beslaget, såfremt det finnes rimelig av hensyn til eieren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av en ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag. Eieren skal så vidt mulig gis varsel om saken, jf. siste punktum.

Videre følger det av tredje ledd at dersom hverken lovbryteren eller besitteren har kjent oppholdssted i Norge, kan tingretten beslutte inndragning på de vilkår som er nevnt i annet ledd, uten at noen er gjort til saksøkt. En tilsvarende adgang følger av utlendingsloven § 104 åttende ledd for ting som er beslaglagt i medhold av utlendingsloven «dersom verken eier eller besitter er kjent, og det finnes rimelig av hensyn til eieren».

5.2 Straffelovrådets forslag

Straffelovrådet viser i utredningen punkt 12.6.3 side 97 til at de gjennom sitt arbeid har blitt oppmerksom på at politiet i en del tilfeller kommer

over og beslaglegger ting under omstendigheter som gir grunnlag for mistanke om at det beslaglagte er utbytte av straffbare handlinger, men der ingen vedkjenner seg å være eier eller besitter. Rådet beskriver situasjoner særlig knyttet til ulike kategorier av gjengriminalitet der politiet under ransaking finner pengebeløp i bagasje eller bagasjerom som ingen av personene i bilen vedkjenner seg. Tilsvarende har Økokrim beskrevet situasjoner der man står overfor store bankinnskudd som det ikke er mulig å finne ut hvem som er eier av, og som ingen gjør krav på.

Rådet peker på at den omstendighet at en gjenstand er tatt i beslag, har to konsekvenser for spørsmålet om hvem som må gjøres til part i saken. For det første innebærer beslaget normalt at eieren, fordi vedkommende ikke kan disponere gjenstanden som vanlig, vil bli kjent med beslaget og derved ha forutsetninger for å gjøre sine interesser gjeldende. For det andre er gjenstanden i politiets besittelse, slik at fullbyrding av inndragningen kan skje uten å gå veien via tvangsfyllbyrdelse, noe som ville forutsatt at eieren er part i tvangsgrunnlaget.

Rådet skriver at løsningen med at inndragningskravet i disse tilfellene kan rettes mot lovbryteren eller besitteren ved beslaget, i praksis innebærer mye av det samme som i en del andre land er løst ved at saken rettes mot formuesgodet som «part», slik at formuesgodet ikke bare er objekt, men også subjekt for saken. Dette gjelder særlig i de tilfellene som reguleres av § 74 tredje ledd, der inndragning kan foretas uten at noen er gjort til saksøkt.

Rådet viser videre til Ruis betenkning om sivilrettslig inndragning fra 2016, der det foreslås en ny regulering som innebærer at inndragningskravet formelt rettes mot tingen som sådan etter modell av ordningen i en del andre land, og skriver:

«I lys av at straffeloven § 74 allerede har etablert en ordning der inndragning i gitte tilfeller kan besluttes uten at noen er gjort til part,

anser rådet det mer nærliggende å utvide denne adgangen til også å dekke inndragning etter § 67 a andre ledd i tilfeller der ingen i løpet av en periode på 6 måneder fra beslaget har gjort krav på å være eier av tingen, forutsatt at det på hensiktsmessig måte er gitt oppfordring til mulige eiere om å gjøre krav på å være eier.»

På denne bakgrunnen foreslår rådet å innta følgende bestemmelse i ny § 67 a annet ledd:

«Dersom en ting er beslaglagt og ingen har gjort krav på å være eier av tingen, kan inndragning foretas dersom det er sannsynlig at den er utbytte av en straffbar handling.»

For å legge til rette for at det kan besluttes inndragning uten at noen gjøres til part, har rådet også foreslått enkelte endringer i reglene om partsstillingen i inndragningssaker i §§ 71 og 74, se utredningen punkt 15.7 side 120 og 15.9.2.4 side 122. Rådet foreslår at adgangen til å beslutte inndragning uten at noen gjøres til part, skal gjelde i tilfeller der «ingen i løpet av en periode på 6 måneder fra beslaget har gjort krav på å være eier» av tingen, forutsatt at det «på hensiktsmessig måte» er gitt oppfordring til mulige eiere om å gjøre krav på å være eier.

I merknadene til bestemmelsen punkt 15.3.2.3 side 116 skriver rådet at inndragning etter forslaget til § 67 a annet ledd er aktuelt når det som mest sannsynlig er utbytte fra en straffbar handling, fremstår som forlatt.

Rådet skriver videre at praktiske situasjoner der ingen gjør krav på tingen, kan være tilfeller der kontanter finnes i en bil eller et lokale der ingen av de tilstedeværende vedkjenner seg å eie eller besitte tingen. Det kan da være nærliggende å konkludere med at eieren unnlater å gi seg til kjenne fordi erkjennelsen av å være eier kan bidra til å inkriminere vedkommende. Et annet eksempel kan være når politiet som ledd i etterforskningen kommer over en bankkonto og det er umulig eller uforholdsmessig vanskelig å komme i kontakt med den som er registrert som eier av pengene.

Rådet mener at hva som er en hensiktsmessig måte å gi oppfordring til mulige eiere på, vil bero på omstendighetene i den enkelte sak. Der gjensvaret er funnet i nærvær av personer, er det nærliggende at disse varsles. Er tingen funnet i et lokale, kjøretøy eller lignende med kjent eier eller disponent, må vedkommende varsles. Omfanget av tiltakene skal tilpasses tingens verdi og for-

holdene ellers, jf. også hittegodsloven § 6 første og annet punktum.

For de tilfellene der ingen gjør krav på å være eier av tingen, foreslår rådet at det i straffeloven § 67 a annet ledd skal gis en regel om at beviskravet for at tingen er utbytte fra en straffbar handling, reduseres til alminnelig sannsynlighetsovervekt. Denne bevisterskelen skriver rådet at må ses i lys av at inndragningen i dette tilfellet gjelder ting som eieren ikke gjør krav på.

5.3 Høringsinstansenes syn

Det nasjonale statsadvokatembetet, Hordaland, Sogn og Fjordane Statsadvokatembeter, Nordland statsadvokatembeter, Sør-Vest politidistrikt, Riksadvokaten og Økokrim har gitt støtte til forslaget. *Politiets sikkerhetstjeneste* har uttalt at de i all hovedsak stiller seg bak de synspunkter som *Det nasjonale statsadvokatembetet* har gitt uttrykk for i sitt hørings svar. Ingen høringsinstanser har uttrykt motstand mot forslaget.

Riksadvokaten støtter utvalgets forslag og uttaler at en slik hjemmel antakelig vil kunne bidra til en bedring av inndragningsinstituttets effektivitet. *Riksadvokaten* uttaler videre at forslaget må ses i sammenheng med endringene i § 71 annet ledd annet punktum og § 74 tredje ledd, som høringsinstansen også støtter. Til alle tre forslagene bemerkes det at lovteksten antakelig bør forenkles.

Økokrim støtter også forslaget og uttaler at det kan være behov for både en klargjøring og en senkning av dagens beviskrav som sikrer at utbytte med ukjent eier som beslaglegges, også inndras. Høringsinstansen uttaler:

«Økokrim støtter derfor forslaget om at beslaglagt utbytte skal inndras i medhold av ny § 67A andre ledd, når det ikke kan legges til grunn at besitteren har tilegnet seg dette. Etter forslaget § 67A vil beviskravet for inndragning av gjenstander med ukjent eier være alminnelig sannsynlighetsovervekt.

Økokrim støtter dette, og mener dette generelt bør gjelde for utbytte som beslaglegges hos hvitvaskere eller helere når en ikke i medhold av § 71 første ledd kan legge til grunn at de har tilegnet seg dette utbyttet.

Vi har notert at rådet i merknaden legger til grunn at også besitter må være ukjent for at inndragning skal kunne skje på grunnlag av sannsynlighetsovervekt. Økokrim er ikke enig i dette, da en besitter som ikke selv påberoper

seg å være eier av et sannsynlig utbytte av straffbare handlinger vanskelig kan sees å ha noen beskyttelsesverdig interesse i å få tilbakelevert dette.»

5.4 Departementets vurdering

Departementet har merket seg forslaget til ny § 67 a annet ledd, som hjemler inndragning av ting som er beslaglagt, men der ingen har gjort krav på å være eier av tingen. En slik bestemmelse vil ifølge rådet rette seg mot formuesgoder som fremstår som forlatt, og som mest sannsynlig er utbytte fra en straffbar handling.

Etter departementets syn kan en slik hjemmel være et fornuftig supplement til dagens regler og

bidra til mer effektiv inndragning i visse tilfeller. Regelen har fått støtte av de av høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet.

Forslaget er av rådet plassert i ny § 67 a, under overskriften «inndragning av utbytte uten at det kan påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra». Forslaget har nær sammenheng med forslaget i § 67 a første ledd. Departementet vurderer å høre hvordan første ledd skal følges opp i forbindelse med den videre oppfølgingen av Straffelovrådets utredninger om inndragning, jf. ovenfor i punkt 4.5. Etter departementets syn vil det være hensiktsmessig å vurdere forslaget til annet ledd samtidig med første ledd. Departementet vil derfor komme tilbake til forslaget til ny § 67 a annet ledd i forbindelse med den videre oppfølgingen av Straffelovrådets utredninger.

6 Presisering av at gjenstandsinndragning er utgangspunktet i straffeloven § 67

6.1 Gjeldende rett

Ved inndragning av utbytte fra straffbare handlinger etter straffeloven § 67 er det som nevnt i punkt 4.2.1 ovenfor opp til rettens skjønn å avgjøre om man skal inndra selve gjenstanden som utgjør utbyttet (gjenstandsinndragning), eller om man skal foreta verdiinndragning av utbyttets eller surrogatets verdi. Dette følger av § 67 første ledd annet punktum, hvor det fremgår at «hele eller deler av utbyttets verdi» kan inndras i stedet for utbyttet. En nærmere redegjørelse for gjeldende rett knyttet til § 67 er inntatt i punkt 4.2.1 ovenfor.

6.2 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 15.2.2.1 side 113 og punkt 15.2.2.3 side 114–115 foreslår Straffelovrådet enkelte endringer i straffeloven § 67 for å tydeliggjøre at utbytte i form av bestemte ting som utgangspunkt skal inndras ved gjenstandsinndragning. Forslaget er ifølge Straffelovrådet ikke ment å medføre noen endring i adgangen til verdiinndragning som alternativ til gjenstandsinndragning, men å tydeliggjøre at adgangen til verdiinndragning i utgangspunktet er subsidiær til gjenstandsinndragning.

I utredningen punkt 15.2.2.3 side 115 uttaler Straffelovrådet:

«I de tilfeller der gjenstandsinndragning er mulig, vil det normalt være praktiske problemstillinger som for eksempel at en ting bare delvis representerer utbytte, eller forholdsmessighetsbetraktninger om at inndragning av selve tingen vil ramme urimelig hardt, som kan danne grunnlag for å velge verdiinndragning fremfor å inndra det materialiserte utbyttet.»

Konkret foreslår rådet en presisering av at utbytte som består i en bestemt ting som er beslaglagt eller kan beslaglegges, skal inndras ved gjenstandsinndragning. Videre foreslår rådet å klar-

gjøre at anvendelsesområdet for verdiinndragning i hovedsak vil være utbytte som ikke er identifiserbart i form av bestemte ting (for eksempel utbytte i form av besparelser), samt i tilfeller der inndragningen gjelder deler av en ting som ikke kan deles uten skade, eller der gjenstandsinndragning ellers anses uforholdsmessig. Straffelovrådet mener en slik tydeliggjøring vil gjøre regelverket lettere tilgjengelig for rettsanvenderne.

Ovennevnte presiseringer er foreslått inntatt i et nytt femte og sjette ledd i § 67:

«Utbytte som består i en bestemt ting, skal inndras ved gjenstandsinndragning dersom tingen er beslaglagt eller kan beslaglegges. Dersom inndragningen gjelder deler av en ting som ikke kan deles uten skade, kan det foretas verdiinndragning av deler av tingens verdi. Dersom inndragning av tingen ellers anses uforholdsmessig, kan hele eller deler av tingens verdi inndras. I slike tilfeller kan det bestemmes at tingen hefter til sikkerhet for inndragningsbeløpet.

Utbytte som ikke består i en bestemt ting som er beslaglagt eller kan beslaglegges, skal inndras ved verdiinndragning. Femte ledd siste punktum gjelder tilsvarende.»

6.3 Høringsinstansenes syn

Nordland statsadvokatembeter og Oslo tingrett har uttrykt støtte til forslaget.

Oslo tingrett uttaler at tingretten generelt er positiv til forslag som gjør lovteksten mer presis og bedre i samsvar med utviklingen i rettspraksis, og at tingretten derfor er positiv til klargjøring av hovedregelen om gjenstandsinndragning.

Oslo statsadvokatembeter støtter derimot ikke forslaget og mener dagens løsning bør beholdes. *Oslo statsadvokatembeter* fremhever at verdiinndragning er en langt mer smidig reaksjonsform som i større grad kan tilpasses situasjonen i den enkelte sak. Ifølge *Oslo statsadvokatembeter* vil den foreslåtte formuleringen «kan beslaglegges»

også kunne innebære et pålegg om etterforskning og tvangsmiddelbruk for å komme i posisjon til å beslaglegge objektet. Videre pekes det på faren for at en slik regel vil kunne motivere mistenkte til å få medsammensvorne til å fremme vennligsinnede utleggsforretninger mot objektet for å hindre eller redusere konsekvensene av en inndragning.

Oslo statsadvokatembeter peker også på eventuelle utfordringer med å få realisert objektet der utbyttet befinner seg utlandet, noe som vil kunne gjøre det ressursmessig uforvarlig å forsøke gjenstandsinndragning. En annen grunn for å anvende verdiinndragning er at påtalemyndigheten ikke ønsker å komplisere straffesaken med bevisførsel om eierskapet til objektene eller surrogatobjektene. Endelig påpeker Oslo statsadvokatembeter at verdiinndragning ofte vil være utgangspunktet i saker om gjengkriminalitet fordi det er en utfordring å finne det direkte utbyttet eller surrogatutbyttet.

6.4 Departementets vurdering

Departementet går ikke inn for å følge opp Straffelovrådets forslag om å presisere at utbytte i form av bestemte ting som utgangspunkt skal inndras ved gjenstandsinndragning. Etter departementets vurdering bør det fortsatt være opp til rettens skjønn å velge verdiinndragning som likestilt alternativ til gjenstandsinndragning i den enkelte sak.

Oslo statsadvokatembeter har trukket frem at verdiinndragning er særlig aktuelt i saker om

gjengkriminalitet. I tilknytning til forslaget om en ny § 67 a har også flere av de øvrige høringsinstansene trukket frem verdiinndragning som særlig praktisk i gjengsaker og ved organisert kriminalitet.

Som påpekt av Oslo statsadvokatembeter er verdiinndragning ofte en mer fleksibel form for inndragning. Ved verdiinndragning er det i større grad mulig med delvis inndragning, noe som vil være særlig aktuelt dersom bare deler av tingen representerer utbytte. Verdiinndragning av hele eller deler av tingens verdi kan også være aktuelt der gjenstandsinndragning vil ramme uforholdsmessig hardt, eller der gjenstandsinndragning ellers er vanskelig eller utelukket, for eksempel hvis gjenstanden er ødelagt, gjemt bort eller ikke lenger er i behold, eller der det ikke er mulig å påvise hvilken gjenstand utbytte består av. I visse tilfeller kan det også være praktisk å kombinere gjenstands- og verdiinndragning i samme sak; eksempelvis om det i en narkotikasak er beslaglagt kr 100 000, mens utbyttet er beregnet til kr 300 000, kan det foretas gjenstandsinndragning av kr 100 000 og verdiinndragning av den resterende verdien.

Etter departementets vurdering er det viktig å beholde denne fleksibiliteten. Muligheten til å tilpasse inndragningsformen til forholdene i den enkelte sak vil trolig også bidra til å gjøre inndragningen mer effektiv. Selv om forslaget ikke er ment å innskrenke adgangen til verdiinndragning, vil de foreslåtte presiseringene kunne legge føringer som i praksis svekker muligheten til å gjennomføre inndragningen.

7 Klargjøring av virkeområdet for utvidet inndragning i straffeloven § 68

7.1 Innledning

I utredningen punkt 12.5.5 side 95–96 og punkt 15.4 side 117–118 foreslår Straffelovrådet enkelte endringer i straffeloven § 68 om utvidet inndragning. Forslagene tar sikte på å klargjøre bestemmelsens virkeområde og gjøre regelens innhold lettere tilgjengelig. Rådet fremhever i utredningen punkt 12.5.1 side 93 at slike klargjøringer av regelverket vil kunne «gi større bevissthet, kjennskap til og bruk av regelverket, noe som igjen vil kunne sikre en mer effektiv inndragning på sikt». Forslagene er ikke ment å innebære noen endring av rettsstillingen.

7.2 Gjeldende rett

Straffeloven § 68 regulerer adgangen til å foreta inndragning av utbytte fra uidentifisert kriminalitet – såkalt «utvidet inndragning». Bestemmelsen gir, på nærmere vilkår, adgang til å inndra utbytte fra straffbare handlinger uten at det er nødvendig å påvise hvilken eller hvilke konkret(e) handling(er) som har skapt utbyttet. Dette innebærer et unntak fra hovedregelen om at påtalemyndigheten må bevise hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Som påpekt av Straffelovrådet er det imidlertid en forutsetning at det foreligger omstendigheter som gjør det forsvarlig å bygge på en presumsjon for at de formuesgodene som søkes inndratt, er utbytte, se utredningen punkt 4.6.1 side 30–31.

Dersom vilkårene for utvidet inndragning er oppfylt, kan i utgangspunktet alle formuesgoder som tilhører lovbrøteren, inndras med mindre lovbrøteren sannsynliggjør at de aktuelle formuesgodene er ervervet på lovlig måte. Bevisbyrden for lovlig erverv er med dette lagt på lovbrøteren. Beviskravet er imidlertid lavere enn det som gjelder for påtalemyndigheten. Det er tilstrekkelig med sannsynlighetsovervekt for at ervervet er lovlig, jf. NOU 1996: 21 Mer effektiv inndragning av vinning punkt 13.6.2.4 side 107 første spalte og Ot.prp. nr. 8 (1998–99) Om lov om endringer i

straffeloven og straffeprosessloven mv (inndragning av utbytte) punkt 10.1.4.3 side 34.

At det kan påvises at et konkret formuesgode er kjøpt med lovlige midler, vil imidlertid ikke være til hinder for inndragning dersom domfeltes forbruk er finansiert med ulovlige midler, se blant annet Rt. 2003 side 1096 (avsnitt 12) og Rt. 2012 side 1305 (avsnitt 16–18). I sistnevnte dom vises det til følgende begrunnelse i NOU 1996: 21 punkt 13.6.2.4 side 107:

«Et særlig spørsmål oppstår dersom det gjøres «sannsynlig» at vedkommende til en viss grad har hatt lovlige inntekter, samtidig som de på langt nær er tilstrekkelige til å forklare vedkommendes formue. Dersom de lovlige inntektene ikke overskrider hva som medgår til normalt forbruk, bør hele formuen regnes å være ervervet ved straffbar virksomhet. Noen forholdsmessig fordeling på lovlig og ulovlig erverv bør ikke skje. Da alle skal livnære seg ved lovlig erverv, ville en motsatt løsning i realiteten innebære at vedkommende fikk beholde deler av hva som er tjent ved straffbar virksomhet. En forholdsmessig fordeling bør mao. bare skje i den utstrekning lovlig erverv overskrider hva som medgår til ordinært forbruk.»

Formålet med bestemmelsen er å inndra verdier som faktisk er utbytte fra straffbar virksomhet, men hvor det ikke er mulig å identifisere hvilke konkrete lovbrudd verdiene stammer fra, se blant annet NOU 1996: 21 punkt 13.6.2.2 side 100. Bestemmelsen viderefører § 34 a i straffeloven 1902, som ble tilføyd ved endringslov 11. juni 1999 nr. 39, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 26.3.2 side 344 følgende. Bestemmelsen om utvidet inndragning ble innført for å effektivisere tiltakene mot profittmotivert kriminalitet. Tidligere hadde inndragning, som den store hovedregel, vært betinget av at påtalemyndigheten kunne konkretisere den straffbare handlingen som hadde gitt vinningen. Som påpekt av Inndragningsutvalget i NOU 1996: 21 hadde dette gjort det mulig for per-

soner som livnærer seg av kriminell virksomhet å legge seg opp betydelige formuer uten å ha nevneverdige lovlige inntekter å vise til, se særlig NOU 1996: 21 punkt 13.6.2 side 100 følgende. Adgangen til å foreta utvidet inndragning ble innført for å øke muligheten for å inndra slik formue finansiert ved uidentifisert kriminalitet. I forarbeidene ble utvidet inndragning også fremhevet som et viktig virkemiddel for å frata såkalte «bakmenn» deres fortjeneste og motvirke organiserte former for kriminalitet, se NOU 1996: 21 punkt 13.6.2.2 side 101.

Ettersom bestemmelsen både gjør unntak fra kravet om konkretisering og legger bevisbyrden for lovlig erverv på lovbyrteren, er det oppstilt strenge grunnvilkår for utvidet inndragning. Av første ledd fremgår det at utvidet inndragning kun kan foretas dersom den som inndragningskravet er rettet mot, finnes skyldig i en eller flere straffbare handlinger av en viss alvorlighetsgrad, og som etter sin art kan gi betydelig utbytte. Det er først når disse grunnvilkårene er oppfylt at det er forsvarlig å bygge på en presumsjon for at lovbyrterens øvrige formue er resultatet av straffbar virksomhet.

Vilkåret om at vedkommende må finnes skyldig «i en straffbar handling», inntatt innledningsvis i første ledd, innebærer at samtlige objektive og subjektive straffbarhetsvilkår må være oppfylt. I denne relasjon gjelder det alminnelige strafferettslige beviskravet. Det er ikke gjort unntak fra kravet om skyldevne og utvist skyld – i motsetning til det som gjelder ved inndragning etter hovedregelen i straffeloven § 67, se blant annet Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 10.2.3 side 37 og spesialmerknadene til § 34 a i punkt 22.2 side 67.

At lovbruddet må være av en viss alvorlighetsgrad, fremgår av de tre alternative vilkårene i første ledd bokstav a til c. Utvidet inndragning kan foretas dersom lovbyrteren har foretatt en eller flere straffbare handlinger som samlet kan medføre straff av fengsel i 6 år eller mer, jf. første ledd bokstav a, eller forsøk på slik handling, jf. første ledd bokstav c. Alternativt kan inndragning foretas dersom lovbyrteren har foretatt minst én straffbar handling som kan medføre straff av fengsel i to år eller mer, eller forsøk på slik handling, forutsatt at vedkommende i tillegg har vært ilagt straff for en handling av en slik art at den kan gi betydelig utbytte i løpet av de siste fem årene før den aktuelle handlingen ble begått, jf. første ledd bokstav b og c. Forhøyelse av strafferammen ved gjentakelse eller organisert kriminalitet kommer ikke i betraktning, jf. første ledd siste punktum.

I tillegg til lovbruddets alvorlighetsgrad må den straffbare handlingen være «av en slik art» at den «kan gi betydelig utbytte». Dette vilkåret er ment å innskrenke bestemmelsens anvendelsesområde til «tilfeller hvor det kan være en generell sannsynlighet for at domfelte har ervervet sin formue fra straffbar virksomhet», se merknadene til § 34 a i NOU 1996: 21 punkt 16.1 side 132. I forarbeidene er det lagt til grunn at grensen for hva som regnes som «betydelig», i hovedsak skal svare til grensen mellom simple og grove vinningsforbrytelser, se blant annet Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 67 (merknadene til § 34 a). Det er tilstrekkelig at handlingen etter sin art «kan gi» slik utbytte. Det kreves ikke at det faktisk er påvist utbytte i den konkrete saken, se Rt. 2003 side 897 avsnitt 14.

Hvordan dette grunnvilkåret om at lovbyrteren er funnet skyldig i en «straffbar handling som etter sin art kan gi betydelig utbytte», skal forstås, er nærmere avklart av Høyesterett i HR-2020-2442-A. Saken reiste spørsmål om det ved domfellelse for oppbevaring av narkotika også skulle legges vekt på utbyttepotensialet ved salg av narkotikaen. Høyesterett kom til at det ikke bare er utbyttepotensialet til den konkrete handlingen domfellelsen gjelder som skal tas i betraktning ved vurderingen av om handlingen «etter sin art» kan gi betydelig utbytte, men at det også må legges vekt på det utbyttet som kunne vært oppnådd ved nærliggende former for kriminalitet. Ved domfellelse for oppbevaring av narkotika må det derfor også legges vekt på utbyttepotensialet ved salg. Videre slo Høyesterett fast at det er utbyttepotensialet til den konkrete mengden med narkotika domfellelsen gjelder som er avgjørende – ikke hva slags utbytte oppbevaring og salg av narkotika mer generelt kan gi. Ettersom salgsværdien av det konkrete narkotikapartiet lå godt under terskelen for «betydelig utbytte», var grunnvilkåret ikke oppfylt.

Ovennevnte dom ble avsagt etter at Straffelovrådet avga sin utredning, og avklaringene i dommen får blant annet betydning for rådets gjengivelse av gjeldende rett i utredningen punkt 4.6.1 side 31 og rådets analyse av utfordringer med gjeldende regelverk i punkt 11.4.3 side 84.

I motsetning til inndragning etter straffeloven § 67 er domstolens kompetens til å foreta utvidet inndragning fakultativ, jf. «kan» i straffeloven § 68 første ledd. I dette ligger at det må foretas en helhetsvurdering av om utvidet inndragning skal foretas og eventuelt i hvilket omfang. Relevante momenter og retningslinjer for utøvelsen av skjønnet fremgår av forarbeidene og rettspraksis.

I Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 68 skriver departementet følgende om vurderingen:

«Det er primært personer med en kriminell livsstil forslaget tar sikte på å ramme. Utvidet inndragning bør særlig foretas når det – på bakgrunn av det aktuelle lovbruddet sett i sammenheng med utbyttets størrelse, sannsynligheten for stort utbytte og/eller uforklarlige verdier på lovbruterens hånd – er en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten som er begått, og hvor det er rimelig og velbegrunnet å stille krav om at lovbruterer sannsynliggjør at formuen er lovlig ervervet.»

Det siterte viser at det først og fremst er personer med en kriminell livsstil loven tar sikte på å ramme. Personer med kriminell livsstil vil, ifølge forarbeidene, typisk være personer som har et «høyt personlig forbruk og disponerer verdier som synes uforklarlig på bakgrunn av de verdier vedkommende oppgir til beskatning», se NOU 1996: 21 punkt 13.6.2.3 side 105. Dersom vedkommende i tillegg dømmes for en alvorlig straffbar handling som er av en slik karakter at den kan gi betydelig vinning (jf. grunnvilkårene i første ledd), er sannsynligheten gjennomgående stor for at vedkommende har ervervet sin formue eller store deler av den ved straffbar virksomhet. Det er først og fremst i disse situasjonene at det vil være rimelig å stille krav om at lovbruterer må sannsynliggjøre at formuen er lovlig ervervet.

At det sentrale formålet med bestemmelsen er å ramme personer med en kriminell livsstil, er også fulgt opp i rettspraksis. I avgjørelsen inntatt i Rt. 2004 side 1126 uttalte førstvoterende blant annet:

«Formålet med bestemmelsen er å effektivisere tiltakene mot organisert og annen kriminalitet med store profittmuligheter ved å åpne for inndragning hvor det er stor sannsynlighet for at hele eller store deler av lovbruterens formue er ervervet ved straffbar virksomhet – selv om påtalemyndigheten ikke kan bevise hvilken konkret handling som har gitt vinning.»

Utvidet inndragning kan imidlertid, etter omstendighetene, også anvendes overfor personer som ikke tilhører den primære målgruppen. Avgjørelsen inntatt i Rt. 2003 side 897 er et eksempel på dette. I saken var det spørsmål om å foreta utvidet inndragning overfor en domfelt som ikke kunne

sies å tilhøre den primære målgruppen. Førstvoterende uttalte i denne sammenhengen at «[o]rdlyden oppstiller imidlertid ikke skranker for anvendelsen utover de generelle vilkårene, og jeg kan ikke se at forarbeidene gir støtte for at utvidet inndragning utelukkende skal kunne foretas overfor den gruppen som loven i første rekke tar sikte på.»

Etter en konkret vurdering kom førstvoterende til at det burde foretas utvidet inndragning i saken. Ved den konkrete vurderingen ble det lagt særlig vekt på at domfellelsen hadde vist at domfelte «har engasjert seg i straffbar virksomhet med et betydelig økonomisk potensial», og på at inndragningskravet var «begrenset til de penge-sedlene som ble beslaglagt i forbindelse med pågripelsen for de straffbare handlinger han nå er domfelt for [...]». Videre understreket førstvoterende (i avsnitt 21) at ordningen med omvendt bevisbyrde tilsier at «domstolene ved utøvelsen av skjønnet utviser varsomhet med hensyn til omfanget av inndragningen når man er utenfor den primære målgruppen for utvidet inndragning.»

Også i Rt. 2004 side 1126 kom Høyesterett til at det kunne foretas utvidet inndragning overfor en domfelt som ikke kunne sies å tilhøre «den primære gruppen som ordningen med utvidet inndragning tar sikte på». Ved den konkrete vurderingen (i avsnitt 50) ble det også her lagt vekt på at domfelte var dømt for straffbar virksomhet med betydelig økonomisk potensial, og at inndragningskravet var begrenset til et beslaglagt pengebeløp:

«Samtlige vilkår for inndragning er til stede. Jeg har vært i tvil, men er blitt stående ved at inndragning bør skje. A er dømt for straffbar virksomhet med betydelig økonomisk potensial. Inndragningen gjelder et bortgjemt, større pengebeløp som er funnet hjemme hos ham, og som han ikke har kunnet gi noen troverdig forklaring på opphavet til. At beslaget fant sted vel ett år før overtredelsen av straffeloven § 162 første og annet ledd jf. femte ledd, tillegger jeg ikke vekt. Ved inndragning med hjemmel i straffeloven § 34a, vil formuesgoder som inndras, som regel ha kommet tiltalte i hende før – og ofte lenge før – det straffbare forhold som tiltalen gjelder, ble begått. Alt tatt i betraktning mener jeg at de hensynene som ligger bak ordningen med utvidet inndragning, tilsier at det pengebeløpet som ble funnet hos A inndras.»

Den aktuelle saken ble av førstvoterende omtalt som et grensetilfelle.

De nevnte avgjørelsene, Rt. 2003 side 897 og Rt. 2004 side 112, illustrerer at inndragning overfor personer som ikke kan sies å ha en direkte kriminell livsstil, i hovedsak er aktuelt der det er tale om å inndra enkelteieendeler på grunnlag av konkret mistanke.

At inndragningsadgangen er fakultativ, innebærer at utvidet inndragning kan begrenses til enkelte av lovbyterens formuesgoder og til en del av det enkelte formuesgodet. Dette er også fastslått i forarbeidene, samtidig som det er uttalt at hovedregelen bør være at retten bruker kompetansen fullt ut, se Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 69.

Ved utvidet inndragning er utgangspunktet at inndragningen skal skje ved gjenstandsinnndragning, men bestemmelsen gir også adgang til verdiinnndragning av hele eller deler av gjenstandenes verdi, se annet ledd annet punktum.

På nærmere vilkår er det også åpnet for at verdien av formuesgoder som tilhører lovbyterens nåværende eller tidligere ektefelle, kan inndras overfor lovbyteren, jf. tredje ledd. Regelen tar sikte på å hindre at inndragning vanskeligjøres ved at lovbyteren overfører utbytte fra straffbar virksomhet til sin ektefelle. Tilsvarende regel gjelder for samboere i ekteskapslignede forhold, jf. tredje ledd siste punktum. Selve gjenstanden kan ikke inndras etter tredje ledd – kun verdien av det aktuelle formuesgodet.

7.3 Klargjøring av formålet med utvidet inndragning

7.3.1 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 12.5.5 side 95–96 og punkt 15.4 side 117–118 foreslår Straffelovrådet et nytt første ledd i straffeloven § 68:

«Med utvidet inndragning menes inndragning av utbytte av straffbare handlinger uten at det påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra, jf. annet og fjerde ledd, og med omvendt bevisbyrde, jf. tredje ledd.»

Det nye leddet er ment å klargjøre formålet med bestemmelsen og å gi en kortfattet forklaring av hva som kjennetegner utvidet inndragning. Straffelovrådet viser til at formålet med utvidet inndragning vil stå sentralt ved vurderingen av om den fakultative adgangen til utvidet inndragning skal anvendes i den enkelte sak, og rådet mener

dette formålet bør fremgå uttrykkelig av bestemmelsen. Konkret foreslår Strafferådet en lovfesting av at formålet med utvidet inndragning er å inndra utbytte fra straffbare handlinger i saker der det ikke kan påvises hvilken eller hvilke handling(er) utbyttet stammer fra. I dette ligger også en klargjøring av at bestemmelsen gjør unntak fra kravet om at den straffbare handlingen som utbyttet stammer fra, må konkretiseres. I tillegg foreslår rådet å innta en presisering av at bestemmelsen inneholder en regel om omvendt bevisbyrde ved at det er lovbyteren – og ikke påtalemyndigheten – som pålegges å godtgjøre at formuesgodene er ervervet på lovlig måte.

7.3.2 Høringsinstansenes syn

De høringsinstansene som har uttalt seg, er i all hovedsak positive til forslaget om å innta et nytt første ledd i § 68 som klargjør formålet med bestemmelsen og hva som kjennetegner utvidet inndragning. Dette gjelder *Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripos, Nordland statsadvokatembeter, Oslo tingrett, Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter og Økokrim*.

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter uttaler at forslaget innebærer en klargjøring som bidrar til å fjerne eventuell tvil, og at endringen har en klar pedagogisk effekt som kan bidra til økt bruk av bestemmelsen.

Oslo tingrett omtaler også forslaget som et godt pedagogisk grep.

Skatteetaten er skeptisk til bruken av begrepet «bevisbyrde» i forslaget til nytt første ledd, og foreslår heller begrepet sannsynlighetsovervekt i en eller annet form. Skatteetaten uttaler:

«Bevisbyrde-begrepet kan fremstå lite egnet der beviskravet er sannsynlighetsovervekt, og er dessuten flertydig (det kan både ha betydningen beviskrav, såkalt objektiv bevisbyrde, og bevisføringsplikt, såkalt subjektiv bevisbyrde).»

7.3.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det er hensiktsmessig å klargjøre innledningsvis i § 68 hva formålet med bestemmelsen er og hva som kjennetegner utvidet inndragning. Departementet foreslår imidlertid en mindre omformulering av Straffelovrådets forslag:

«Med utvidet inndragning menes inndragning av utbytte av straffbare handlinger uten at det

påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra.»

Bestemmelsens ordlyd gir i dag liten veiledning om hva utvidet inndragning går ut på og hvilke prinsipper som er styrende for den helhetsvurderingen som må foretas ved avgjørelsen av om utvidet inndragning skal benyttes i den enkelte sak. Som påpekt i utredningen vil formålet med bestemmelsen være styrende for denne helhetsvurderingen, og det vil derfor være en fordel om formålet fremgår direkte av lovteksten. I tillegg vil en klargjøring av hva som menes med utvidet inndragning, kunne gjøre regelen lettere tilgjengelig.

Departementets forslag skiller seg fra Straffelovrådets forslag ved at passusen om omvendt bevisbyrde ikke er tatt med. Etter departementets vurdering er det en risiko for at forslaget på dette punktet kan virke mot sin hensikt ved at det kan bidra til usikkerhet om hvordan bestemmelsen ellers skal forstås.

Straffeloven § 68 inneholder flere bevistema, med ulike beviskrav og ulike bevisbyrder. Den omvendte bevisbyrden som forslaget sikter til, gjelder kun for spørsmålet om formuesgodene er lovlig ervervet. Det er kun for dette spørsmålet at bevisbyrden er lagt på lovbrøyer. I denne relasjonen er for øvrig beviskravet redusert til sannsynlighetsovervekt. Ellers er det påtalemyndigheten som har bevisbyrden (både i betydningen tvilsrisiko og bevisføringsbyrde) for at grunnvilkårene for utvidet inndragning er oppfylt, og i denne relasjon gjelder det ordinære strafferettslige beviskravet, jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 10.1.4.1 side 32. Påtalemyndigheten må med andre ord bevise utover enhver rimelig tvil at lovbrøyeren har begått en straffbar handling, herunder at samtlige straffbarhetsvilkår er oppfylt, at handlingen er av en viss alvorlighet, og at handlingen etter sin art kan gi betydelig utbytte. Det er først når påtalemyndigheten har bevist at grunnvilkårene for utvidet inndragning er oppfylt at lovbrøyeren pålegges bevisbyrden for at de aktuelle formuesgodene er ervervet på lovlig måte. Det er også påtalemyndigheten som har bevisbyrden for at de formuesgoder som søkes inndratt, tilhører lovbrøyeren, og for dette bevistemaet har Høyesterett lagt til grunn at beviskravet er sannsynlighetsovervekt, se blant annet Rt. 2004 side 1126.

Selv med en uttrykkelig henvisning til annet ledd, slik Straffelovrådet legger opp til i sitt forslag, vil en presisering av at det gjelder en omvendt bevisbyrde ved utvidet inndragning kunne bidra til usikkerhet rundt bevisbyrden for de øvrige vilkår og tema i bestemmelsen.

Som påpekt av Skatteetaten kan også selve begrepet «bevisbyrde» være uheldig idet dette benyttes i forskjellige betydninger i juridisk teori og praksis.

7.4 Lovfesting av retningslinjer for skjønnsutøvelsen

7.4.1 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 12.5.5 side 95–96 foreslår Straffelovrådet å lovfeste retningslinjer for hva som skal vektlegges ved vurderingen av om, og eventuelt i hvilket omfang, den fakultative adgangen til utvidet inndragning skal benyttes i den enkelte sak. Forslaget er også kommentert i spesialmerknadene, se utredningen punkt 15.4 side 117–118.

Straffelovrådet viser til forarbeidenes angivelse av at det primært er personer med kriminell livsstil bestemmelsen tar sikte på å ramme, og at dette også er fulgt opp i rettspraksis. Straffelovrådet foreslår å gjenspeile de sentrale elementene fra forarbeidsuttalelsene i et nytt annet punktum i annet ledd:

«I vurderingen av om det skal foretas utvidet inndragning skal det særlig legges vekt på om og i hvilken grad det på bakgrunn av den straffbare handlingen lovbrøyeren er funnet skyldig i, sannsynligheten for stort utbytte og uforklarlige verdier på lovbrøyerens hånd, er en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten lovbrøyeren har begått.»

Ved å tydeliggjøre hvilke prinsipper som er styrende for helhetsvurderingen, håper Straffelovrådet at loven vil bli lettere tilgjengelig for dem som skal anvende bestemmelsen.

Forslaget er også ment å få frem at forutsetningen om kriminell livsstil gjør seg gjeldende med ulik styrke i ulike situasjoner. Rådet ønsker å tydeliggjøre at graden av kriminell livsstil som bør kreves for å foreta utvidet inndragning, særlig vil avhenge av inndragningskravets omfang. I utredningen punkt 12.5.5 side 96 uttaler Straffelovrådet blant annet:

«Rådet finner grunn til å fremheve at denne vurderingen nødvendigvis vil være relativ til hvilke formuesgoder som kreves inndratt. Vurderingen vil både knytte seg til hvor store verdier det er tale om, og i hvilken grad det foreligger omstendigheter som underbygger en mistanke om at de eiendelene som kreves

inndratt, faktisk er utbytte av straffbare handlinger.

Dette medfører at terskelen “kriminell livsstil” legges høyt der det er tale om å inndra alt domfelte eier og som vedkommende ikke bevisfører lovlig erverv av. Der inndragningskravet begrenses til konkrete formuesgoder og det foreligger omstendigheter som gir grunnlag for mistanke om at de utgjør utbytte, vil det ikke være naturlig å stille like strenge krav til graden av “kriminell livsstil”.»

Straffelovrådets lovutkast er ment å tydeliggjøre denne relativiteten.

7.4.2 Høringsinstansenes syn

Straffelovrådets forslag om å lovfeste retningslinjer for vurderingen av om den fakultative adgangen til inndragning bør benyttes i den enkelte sak, har fått blandet mottakelse av de høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget.

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripos, Nordland statsadvokatembeter, Riksadvokaten og Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter har uttrykt støtte for forslaget, mens *Det nasjonale statsadvokatembetet, Oslo tingrett, Skatteetaten, Økokrim* og *Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess* i hovedsak er negative til forslaget. *Politiets sikkerhetstjeneste* har uttalt at de i all hovedsak stiller seg bak synspunkter og betenkeligheter som *Det nasjonale statsadvokatembetet* har gitt uttrykk for i sitt høringssvar.

Kripos og Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter støtter forslaget uten ytterligere merknader til den foreslåtte ordlyden. *Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter* mener også at en slik lovfesting kan være formålstjenlig, men savner en drøftelse av hva som ligger i «kriminell livsstil».

Riksadvokaten støtter forslaget om å la de sentrale momentene komme til uttrykk i loven, men påpeker at det konkrete forslaget har fått en noe uklar utforming, og at innholdet dels kan plasseres i forarbeidene. Riksadvokaten stiller også spørsmål ved hva som ligger i kvalifiseringen «velbegrunnet» ved angivelsen av mistankekravet, og uttaler:

«Mistanken må i alle tilfeller ha gode grunner for seg og et eventuelt behov for å nyansere mellom ulike grader av kriminell livsstil ivaretas antagelig allerede av den skjønnsmessige vurderingen bestemmelsen legger opp til».

I likhet med Riksadvokaten er *Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess* kritiske til at mistankekravet formuleres som «velbegrunnet mistanke». Om dette uttaler fagutvalget følgende:

«Enhver mistankekonstatering en domstol foretar, må være godt begrunnet. Dette gjelder uansett hvilket sannsynlighetskrav den aktuelle lovbestemmelsen oppstiller. Når «velbegrunnet» her brukes som en kvalifisering av mistanken, blir det derfor uklart hva meningsinnholdet egentlig er. Mistanken er antakelig «velbegrunnet» hvis det er sannsynlig at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten lovbryteren har begått. Hvis man mener det, er det bedre å bruke «sannsynlig» som vilkår. Hvis man mener noe annet, bør det uttrykkes på en klarere måte.».

Økokrim er usikker på om den foreslåtte endringen er egnet til å klargjøre bestemmelsens anvendelsesområde.

Skatteetaten uttaler at det konkrete forslaget til lovtekst fremstår som tungt å lese og forstå.

Oslo tingrett mener at dersom formålet primært er å ramme lovbrøtere med kriminell livsstil, bør ordlyden i forslaget i større grad spisses mot dette. Ifølge *Oslo tingrett* er det uheldig at den foreslåtte ordlyden lagt på vei viderefører uttalelser i lovforarbeidene når Høyesterett har uttalt at forarbeidene ikke «gir støtte for at utvidet inndragning utelukkende skal kunne foretas overfor den gruppen som loven i første rekke tar sikte på», jf. Rt. 2003 side 897.

Det nasjonale statsadvokatembetet støtter ikke forslaget og advarer mot at et slik tilleggsvilkår – at det skal være en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminaliteten bare er en del av den kriminalitet lovbrøteren har begått – vil kunne innebære en innsnevring av adgangen til utvidet inndragning. I denne sammenhengen vises det til dommen inntatt i Rt. 2003 side 897, der Høyesterett konkluderte med at bestemmelsen også kan anvendes utenfor tilfellene med en direkte kriminell livsstil. Ifølge *Det nasjonale statsadvokatembetet* vil det foreslåtte tilleggsvilkåret også være unødvendig ettersom dette uansett er en del av vurderingen av om formuesgoder er ulovlig ervervet.

I likhet med *Det nasjonale statsadvokatembetet* påpeker også *Oslo statsadvokatembeter* at forslaget kan virke som et tilleggsvilkår med en viss reduksjon av bestemmelsens effektivitet. Høringsinstansen viser til at Høyesterett har

anvendt bestemmelsen uten at domfelte har tilhørt den primære målgruppen, jf. Rt. 2003 side 897 og Rt. 2004 side 1126. Oslo statsadvokatembeter mener at vurderingstemaet allerede er godt nok ivaretatt som en del av kan-skjønnnet.

7.4.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det er grunn til å lovfeste retningslinjer for vurderingen av om adgangen til utvidet inndragning bør benyttes i den enkelte sak. Dette vil gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig. Som departementet vil komme tilbake til nedenfor, er det imidlertid behov for å foreta visse justeringer i rådets forslag.

Isolert gir ordlyden i straffeloven § 68 inntrykk av at adgangen til utvidet inndragning er vid. Bestemmelsens formål og bakgrunn, slik dette er beskrevet i forarbeidene, gir imidlertid tydelige føringer om at bestemmelsen primært bør benyttes overfor personer med såkalt «kriminell livsstil», se blant annet NOU 1996: 21 punkt 13.6.2.2 side 100 og Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 68. Forarbeidenes forutsetning om at dette er det sentrale anvendelsesområdet for bestemmelsen, er også fulgt opp i rettspraksis. Det å innta en beskrivelse av det sentrale vurderingstemaet i lovteksten vil tydeliggjøre bestemmelsens primære anvendelsesområde.

Straffelovrådets utredning viser at en av hovedutfordringene med inndragningsregelverket er at reglene gir for lite konkret veiledning om hvilke prinsipper som skal styre vurderingene. Departementet er enig med Straffelovrådet i at en klargjøring av vurderingstemaet ved skjønnsutøvelsen vil kunne bidra til å gjøre regelen lettere tilgjengelig og enklere å bruke i praksis, noe som trolig vil kunne føre til mer effektiv inndragning på sikt.

En klargjøring av bestemmelsens sentrale virkeområde har også en viktig side til forutberegnelighet og rettssikkerhet. Inndragning innebærer generelt et inngrep i eiendomsretten, og ved utvidet inndragning er det spesielt viktig at det fremgår klart når inndragning kan skje. Utvidet inndragning hjemler en omfattende inndragningsadgang ved at utgangspunktet er at hele formuen til lovbryteren kan inndras – og det uten at påtalemyndigheten må påvise hvilke straffbare handlinger formuen stammer fra. Det at bestemmelsen i tillegg opererer med omvendt bevisbyrde for lovlig erverv, tilsier at det bør utvises varsomhet med å anvende bestemmelsen utover de tilfeller forarbeidene gir anvisning på.

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det bør fremgå av ordlyden at graden av kriminell livsstil – eller sannsynligheten for at lovbryteren har ervervet sin formue eller store deler av den ved uidentifisert straffbar virksomhet – står sentralt ved den konkrete vurderingen av om, og i hvilket omfang, adgangen til utvidet inndragning skal benyttes i den enkelte sak.

Når det gjelder den konkrete formuleringen, foreslår departementet imidlertid en viss forenkling og omformulering av forslaget til lovtekst:

«Ved vurderingen av om det skal foretas utvidet inndragning, skal det særlig legges vekt på sannsynligheten for at lovbryterens formue er ervervet ved straffbar virksomhet.»

Straffelovrådets lovutkast inneholder både en angivelse av det sentrale vurderingstemaet (formulert som «om og i hvilken grad det [...] er en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten lovbryteren har begått») og en oppramsing av de sentrale elementene i denne vurderingen («den straffbare handlingen lovbryteren er funnet skyldig i, sannsynligheten for stort utbytte og uforklarlige verdier på lovbryterens hånd»). Departementet foreslår i stedet å kun innta vurderingstemaet i lovteksten. Etter departementets vurdering er det tilstrekkelig at de sentrale momentene i vurderingen fremgår av forarbeider og rettspraksis. På denne måten unngår man at lovteksten blir for detaljert. Vurderingen vil uansett bero på en konkret helhetsvurdering hvor det også kan legges vekt på andre omstendigheter enn de som er trukket frem i rådets lovutkast.

I lovutkastet har Straffelovrådet formulert vurderingstemaet som om og i hvilken grad det er en «velbegrunnet mistanke» om kriminell livsstil. Som påpekt av enkelte høringsinstanser er det noe uklart hva som menes med kvalifiseringen «velbegrunnet». Departementet foreslår i stedet å formulere vurderingstemaet som «sannsynligheten» for at lovbryteren har bygget opp formuen sin ved uidentifisert kriminalitet – uten at det oppstilles et bestemt sannsynlighets- eller mistankekrav. Etter departementets vurdering er det ikke behov for å oppstille et bestemt sannsynlighetskrav. Hvor stor sannsynlighet for, og hvilken grad av kriminell livsstil som kreves for å foreta utvidet inndragning, vil variere avhengig av blant annet hvor omfattende inndragningskravet er, hvilke formuesgoder som påstås inndratt, og i hvilken grad det foreligger konkrete forhold ved

de aktuelle eiendelene som i seg selv gir grunnlag for mistanke om at de er utbytte fra straffbare handlinger.

Under henvisning til høringsinnspillene fra Det nasjonale statsadvokatembetet og Oslo statsadvokatembeter, hvor det uttrykkes en bekymring for at forslaget vil kunne føre til en inn snevring av adgangen til utvidet inndragning, vil departementet presisere at det ikke er tale om å oppstille noe tilleggsvilkår for utvidet inndragning. Forslaget er ikke ment å innebære noen inn snevring av bestemmelsens anvendelsesområde i forhold til gjeldende rett. Hensikten med forslaget er å klargjøre at det primære anvendelsesområdet for utvidet inndragning er overfor lovbytere som har ervervet hele eller store deler av sin formue ved straffbar virksomhet – med andre ord lovbytere med en kriminell livsstil. Dette er basert på de forutsetninger som er lagt til grunn i forarbeidene og rettspraksis. Forslaget er ment å få frem at forutsetningen om kriminell livsstil gjør seg gjeldende med ulik styrke i forskjellige situasjoner. Dersom det er tale om å inndra hele eller store deler av lovbyterens formue, bør det stilles strenge krav til graden av kriminell livsstil for å forsvare inngrepet. Er det derimot spørsmål om å inndra ett eller enkelte av lovbyterens formuesgoder på grunnlag av konkret mistanke om at det er tale om utbytte av uidentifisert kriminalitet, kan det være forsvarlig å anvende bestemmelsen om utvidet inndragning uten at lovbyteren tilhører den primære målgruppen. Denne relativiteten må sies å være i samsvar med de forutsetninger som er lagt til grunn av Høyesterett, jf. blant annet Rt. 2003 side 897 og Rt. 2004 side 1126.

7.5 Presisering av at også enkelteideler kan inndras

7.5.1 Straffelovrådets forslag

Videre foreslår Straffelovrådet å presisere i ordlyden at utvidet inndragning ikke bare er aktuelt der det er grunnlag for å inndra alt lovbyteren eier, og som vedkommende ikke kan bevise lovlig erverv av, men at bestemmelsen også kan benyttes til å inndra enkelteideler på grunnlag av konkret mistanke, se utredningen punkt 12.5.5 side 95–96 og punkt 15.4 side 117–118. Rådet påpeker at ordlyden i annet ledd (at «alle formuesgoder» som tilhører lovbyteren kan inndras) kan

bidra til en «intuitiv oppfatning om at bestemmelsen primært gjelder tilfellene der det er grunnlag for å inndra alt», se utredningen punkt 12.5.5 side 96. Rådet foreslår derfor å endre ordlyden fra «alle» til «ett, flere eller samtlige» formuesgoder. Straffelovrådet mener at dette forslaget vil synliggjøre muligheten for en mer avgrenset og målrettet bruk av utvidet inndragning.

7.5.2 Høringsinstansenes syn

Forslaget støttes av samtlige av de høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget. Dette er *Kripos, Oslo statsadvokatembeter, Riksadvokaten, Vestfold, Telemark og Buskerud statsadvokatembeter, Økokrim og Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess*. I tillegg har *Nordland statsadvokatembeter* uttalt at de slutter seg til samtlige av de foreslåtte endringer i utredningen.

Riksadvokaten påpeker blant annet at en slik klargjøring vil kunne være bevisstgjørende og føre til at bestemmelsen anvendes i flere tilfeller enn i dag.

7.5.3 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Straffelovrådets forslag om å innta en presisering av at bestemmelsen om utvidet inndragning også kan benyttes for å inndra enkelte formuesgoder. Den foreslåtte presiseringen gjør det klart at bestemmelsen ikke bare er anvendelig i tilfeller der det er grunnlag for å inndra alt lovbyteren eier. Departementet er enig med Straffelovrådet i at en slik presisering vil synliggjøre at bestemmelsen kan benyttes til mer målrettet og avgrenset inndragning av enkelte formuesgoder – uten at det må rettes tilsvarende krav mot lovbyterens øvrige formue.

En lignende presisering ble foreslått av Inndragningsutvalget i NOU 1996: 21, se kapittel 17 side 150 (lovutkastet til § 34 nr. 2), men departementet fant den gang ikke grunn til å nevne dette uttrykkelig i lovteksten, jf. Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 69. Straffelovrådets utredning NOU 2020: 10 viser imidlertid at det kan være behov for en klargjøring av regelverket, slik at det fremgår tydeligere av reglene hva som kan inndras. Departementet legger også vekt på at samtlige av de høringsstansene som har uttalt seg om forslaget, har vært positive til en slik klargjøring.

8 Presiseringer i reglene om inndragning overfor erververe i straffeloven § 72

8.1 Gjeldende rett

Straffeloven § 72 regulerer forholdet til erververe som har ervervet utbytte fra straffbare handlinger eller ting med tilknytning til straffbare handlinger, fra noen det kan foretas inndragning overfor. Bestemmelsen hjemler inndragning overfor andre enn lovovertrederen, og den åpner for å rette inndragningskrav direkte mot tredjepersoner, lovovertrederens nærmeste eller foretak som lovovertrederen har en nær tilknytning til. Bestemmelsen har som formål å hindre at inndragning vanskeligjøres ved disposisjoner som foretas etter at den straffbare handlingen er begått, for eksempel ved at lovbrøteren overdrar utbyttet fra en straffbar handling til sine barn. Bestemmelsen åpner både for gjenstands- og verdiinndragning.

Etter § 72 første ledd kan inndragningskrav rettes direkte mot en mottaker som har mottatt utbytte jf. straffeloven § 67, eller ting med tilknytning til en straffbar handling som nevnt i straffeloven § 69, fra noen det kan foretas inndragning overfor. Etter første ledd stilles det ingen krav til tilknytningen mellom mottaker og overdrager utover overdragelsen.

Bestemmelsen gjelder uavhengig av om overføringen har skjedd mot vederlag eller ikke, men dette får betydning for de krav som stilles til erververens subjektive forhold. Dersom overdragelsen er skjedd som gave, vil inndragningskravet kunne rettes mot mottakeren selv om vedkommende var i god tro. Dersom mottakeren har betalt vederlag, er det derimot en forutsetning for inndragning overfor mottakeren at han eller hun «forsto eller burde ha forstått sammenhengen mellom den straffbare handlingen og det overdratte». For å rette inndragningskravet direkte mot en omsetningserverver kreves det med andre ord at vedkommende var i ond tro. Simpel uaktsomhet er tilstrekkelig, og det er situasjonen på overleveringstidspunktet som er avgjørende, se blant annet NOU 1996: 21 punkt 4.6.2 side 37.

Som påpekt av Straffelovrådet i utredningen punkt 4.10.3 side 40 fremstår rettstilstanden som

noe uavklart når det gjelder spørsmålet om hva uaktsomheten må omfatte. Etter ordlyden er vurderingstemaet om mottaker forstod eller burde ha forstått «sammenhengen mellom den straffbare handlingen og det overdratte», jf. første ledd. Henvisningen til «den straffbare handlingen» i bestemt form trekker isolert sett i retning av at uaktsomheten må omfatte hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra.

Uttalelser i forarbeidene til § 37 a i straffeloven 1902, som er videreført i straffeloven § 72, viser imidlertid at denne formuleringen ble valgt for å understreke at det er tilstrekkelig at erververen er kjent med de faktiske forhold som begrunner inndragningen, uten at uaktsomheten trenger å omfatte den rettslige muligheten for inndragning hos overdrageren. I Innstilling fra Straffelovrådet om Inndragning på grunn av straffbare handlinger, avgitt 11. mars 1970 (SRI 1970) side 20, uttalte Straffelovrådet av 1947 følgende:

«Det kan kanskje reises tvil om hva denne sammenheng innebærer, m.a.o. hva den onde tro må gå ut på. Rådet vil derfor presisere at inndragning kan foretas hos mottakeren såfremt han forstod eller burde forstått at den ting og/eller vinning han har mottatt, rent faktisk har hatt slik tilknytning til en straffbar handling som nevnt i utk. §§ 34-35. Selve det rettslige forhold, at inndragning kunne foretas hos overdrageren, behøver ikke omfattes av mottakerens onde tro, for at inndragning skal kunne foretas hos ham. Formålet med utk. § 37 a fører imidlertid til at inndragning legislativt sett står sterkest når den onde tro også omfatter det forhold at inndragning kunne foretas hos overdrageren. Dette kan det etter omstendighetene være naturlig å ta hensyn til ved avgjørelsen av om det skal foretas inndragning hos en ond-troende mottaker.»

Utover dette gir ikke forarbeidene noen avklaring av om uaktsomheten må inkludere kjennskap til den konkrete handlingen eller ikke.

I NOU 2020: 10 har Straffelovrådet, under henvisning til systembetraktninger, lagt til grunn at bestemmelsen forutsetningsvis må tolkes slik at uaktsomhetstemaet er hvorvidt det ervervede var utbytte fra *noen* straffbar handling – slik at det ikke kreves kjennskap til den *konkrete* straffbare handlingen. I utredningen punkt 4.10.3 side 40 begrunnes dette slik:

«Skyldgraden – simpel uaktsomhet – er den samme som hva som skal til for å kunne dømmes til straff for uaktsomt heleri for befattning med utbyttet. Det fremstår som inkonsistent om terskelen skal være høyere for å foreta inndragning hos erververen enn for å straffe vedkommende for heleri.»

Departementet slutter seg til denne forståelsen av gjeldende rett knyttet til første ledd.

Annet til fjerde ledd må ses i sammenheng med reglene om utvidet inndragning i straffeloven § 68. I tilfeller der det er adgang til å foreta utvidet inndragning overfor lovbrøteren i medhold av straffeloven § 68, gir § 72 annet ledd adgang til å rette inndragningskrav direkte mot lovovertræderens nærmeste, såfremt lovbrøteren har overdratt formuesgodet til vedkommende. Et krav etter § 72 annet ledd kan rettes mot alle som regnes som lovbrøterens «nærmeste» etter straffeloven § 9. Personkretsen er således videre enn i § 68 tredje ledd.

Inndragningsadgangen etter annet ledd gjelder i utgangspunktet uavhengig av om det er betalt vederlag eller ikke. I forarbeidene er det imidlertid forutsatt at adgangen ikke bør benyttes dersom retten er overbevist om at mottaker har betalt fullt vederlag, se Ot.prp. nr. 8 (1998–99) punkt 22.2 side 72.

I motsetning til første ledd er erververens subjektive forhold uten betydning for inndragningsadgangen i annet ledd – inndragning kan med andre ord foretas også overfor en godtroende erverver. Påtalemyndigheten må imidlertid sannsynliggjøre at det aktuelle formuesgodet er ervervet «ved at lovbrøteren har begått et lovbrudd».

Fristen for inndragning etter annet ledd er satt til fem år (på samme måte som i § 68 tredje ledd), og det er gjort unntak for formuesgoder som er mottatt til vanlig underhold fra en som plikter å yte slik underhold.

I tredje ledd er det oppstilt visse reduksjonsregler for de tilfeller en av partene innfrir inndragningsansvaret. At det rettes et inndragningskrav direkte mot en av lovbrøterens «nærmeste» i medhold av § 72 annet ledd, er ikke til hinder for

at formuen til denne «nærmeste» (herunder verdien av det aktuelle formuesgodet som søkes inndratt etter § 72 annet ledd) medregnes ved fastsettelsen av et verdiinndragningskrav rettet mot lovbrøteren i medhold av § 68 tredje ledd. For å unngå dobbeltinndragning oppstiller § 72 tredje ledd visse samordningsregler. Første punktum fastsetter at dersom formuen til en person nevnt i § 68 tredje ledd er medregnet ved inndragning overfor lovbrøteren, og denne «nærmeste» innfrir sitt ansvar etter § 72 annet ledd, skal lovbrøterens ansvar reduseres tilsvarende. En innfrielse fra lovovertræderen etter § 68 annet ledd kan også redusere mottakerens ansvar etter § 72 annet ledd, men dette gjelder bare i den utstrekning innfrielsen fra lovovertræderen overskrider det inndragningsansvaret lovovertræderen selv er ilagt med basis i sin egen formue, jf. § 72 tredje ledd annet punktum, se NOU 1996: 21 punkt 16.1 side 139.

Etter fjerde ledd er det adgang til å rette inndragningskrav mot foretak som lovovertræderen har en nærmere bestemt tilknytning til. Villkårene for inndragning er de samme som etter annet ledd. Tredje ledd er ikke gitt tilsvarende anvendelse ved inndragning overfor foretak, ettersom det ikke er anledning til å medregne formue tilhørende et foretak ved inndragning overfor lovbrøteren etter § 68.

Femte ledd slår fast at de reglene som gjelder ved overdragelse i § 72 annet til fjerde ledd, får tilsvarende anvendelse for rettigheter som er stiftet i tingen «etter handlingstidspunktet» av noen som det kan foretas inndragning overfor.

8.2 Presisering av godtrovurderingen for omsetningsserververe

8.2.1 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 12.6.4 side 98 og punkt 15.8 side 120–121, foreslår Straffelovrådet å endre ordlyden i straffeloven § 72 første ledd slik at «den straffbare handlingen» erstattes med «straffbar handling». Straffelovrådet viser til at rettstilstanden fremstår som noe uavklart når det gjelder hva slags kjennskap som kreves for å være i ond tro etter § 72 første ledd – spesielt i tilfeller der det er utbytte av en straffbar handling som kan inndras i medhold av § 67, som er overdratt. Forslaget er ment å klargjøre at temaet for godtrovurderingen for omsetningsserververe etter straffeloven § 72 er om vedkommende forstod eller burde ha forstått at det mottatte var utbytte av en eller annen straffbar handling – uten at uaktsomheten trenger å

omfatte hvilken konkret straffbar handling utbyttet stammer fra.

I begrunnelsen for forslaget trekker rådet paralleller til vilkåret for godtroerverv av løsøre etter godtroervervloven § 1, der tema for godtroervervurderingen er begrenset til om erverver kjente til eller burde forstått at selgeren manglet rett til å overdra løsøretingen – uten at det kreves at erverver kjente til eller burde kjenne til hvorfor selgeren ikke hadde en slik rett. Videre uttaler Straffelovrådet i utredningen punkt 12.6.4 side 98:

«Både forarbeidene og sterke systembetragtninger tilsier at det er tilstrekkelig for å kunne inndra utbyttet fra omsetningserververen at vedkommende ikke har vært i aktsom god tro om at det var tale om utbytte fra *noen* straffbar handling. Parallellen til godtroervervloven tilsier dette. I tillegg er det å erverve noe som man forstår eller burde forstå at er utbytte fra *noen straffbar handling* i seg selv rettsstridig og straffbart som heleri eller uaktsomt heleri etter straffeloven § 332 eller § 335, hvoretter et slik erverv under ingen omstendighet er beskyttelsesverdige.»

Forslaget om å presisere temaet for aktsomhetsvurderingen i straffeloven § 72 første ledd knytter seg i hovedsak til inndragning av overdratt utbytte jf. § 67. Straffeloven § 72 første ledd gjelder imidlertid også for tilfeller der det overdratte er ting med tilknytning til et straffbart forhold, jf. § 69. I utredningen punkt 15.8.2.1 side 120 har Straffelovrådet foreslått å ta ut henvisningen til straffeloven § 69 fra straffeloven § 72 første ledd. Dette henger sammen med Straffelovrådets forslag om å innskrenke virkeområdet til straffeloven § 69 til inndragning av ting som er frembrakt ved eller har vært gjenstand for den straffbare handlingen i den grad slik inndragning er påkrevd for å oppnå nullstilling. Ifølge Straffelovrådet vil den foreslåtte innskrenkningen av virkeområdet til straffeloven § 69 medføre at det ikke lenger er nødvendig å ha med referansen til § 69 i § 72 første ledd.

8.2.2 Høringsinstansenes syn

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter, Kripas, Nordland statsadvokatembeter, Oslo politidistrikt, Oslo Statsadvokatembeter, Oslo tingrett, Sør-Vest politidistrikt og Økokrim støtter den foreslåtte presiseringen av godtroervervurderingen i straffeloven § 72 første ledd. Ingen høringsinstanser har uttrykt motstand mot forslaget.

Kripas uttaler blant annet:

«Kripas støtter forslaget om at det klargjøres at temaet for vurderingen av god tro ved erverv av utbytte ikke må knytte seg til den aktuelle straffbare handling som utbyttet kommer fra, men til spørsmålet om utbyttet stammer fra en eller annen straffbar handling. Dette vil i praksis gjøre anvendelsen av bestemmelsen enklere ved inndragning av utbytte på erververs hånd der denne vet eller burde vite at vedkommende ervervet er gjort fra, lever av kriminalitet.»

Når det gjelder forslaget om å ta ut henvisningen til straffeloven § 69 fra bestemmelsen, er det kun *Økokrim, Oslo statsadvokatembeter* og *Sør-Vest politidistrikt* som har hatt konkrete merknader. De tre høringsinstansene er imot å innskrenke anvendelsesområdet til kun å gjelde erverv av utbytte fra straffbare handlinger.

Økokrim uttaler følgende til dette:

«Bestemmelsen er i dag ikke begrenset til erverv av utbytte, men også til ting som nevnt i § 69. Økokrim mener dette har gode grunner for seg. En vil her påpeke faren for proformaoverdragelser av ting som nevnt § 69 første ledd bokstav c, og at en ved å innskrenke § 72 første ledd til erverv av utbytte vil gjøre inndragning vanskeligere da faren for bruk av tingen til nye straffbare handlinger gjerne vil være avhengig av hvem som eier den. I praksis vil dermed en endring som foreslått innebære at eieren vil kunne gjøre inndragningsansvaret illusorisk ved å overdra tingen til andre. Økokrim kan etter dette ikke støtte forslaget til innskrenkning av anvendelsesområde til kun å gjelde erverv av utbytte av straffbare handlinger.»

Oslo statsadvokatembeter viser til sine merknader til Straffelovrådets øvrige forslag, hvor det blant annet fremgår at høringsinstansen er uenig i å skille ut pønale elementer fra dagens inndragningsregler, og at embetet mener at adgangen til å inndra redskapet til den straffbare handlingen etter straffeloven § 69 bør bestå.

Sør-Vest politidistrikt viser også til sine øvrige merknader, hvor det fremgår at de er imot å innskrenke virkeområdet til straffeloven § 69.

I tillegg til å kommentere det konkrete forslaget har Økokrim også foreslått enkelte endringer i beviskravene i straffeloven § 72 første ledd som de mener vil kunne bidra til å øke inn-

dragningsreglenes effektivitet. Økokrim foreslår å endre § 72 første ledd slik at det er erverver av utbytte som må sannsynliggjøre sin gode tro – på samme måte som det som gjelder etter godtroervervloven. Økokrim viser til at utgangspunktet etter godtroervervloven er at overdrager ikke kan overføre større rett enn overdrageren selv har, og at en som overfører utbytte fra straffbare handlinger, heller ikke har noen rett til å disponere over dette. Alternativt foreslår Økokrim at alminnelig sannsynlighetsovervekt for ond tro bør være tilstrekkelig, og at dette bør fremgå av ordlyden.

8.2.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det er grunn til å presisere ordlyden i straffeloven § 72 første ledd slik at det blir klarere at temaet for aktsomhetsvurderingen er om omsetningserververer forstod eller burde ha forstått sammenhengen mellom det overdratte og en eller annen straffbar handling – uten at det kreves at uaktsomheten omfatter den konkrete straffbare handlingen.

Departementet er enig med Straffelovrådet i at en slik presisering harmonerer best med systembetraktninger og forarbeider, og at bestemmelsen på denne måten vil bringes i bedre samsvar med straffebudene om heleri og hvitvasking.

Departementet har på nåværende tidspunkt ikke vurdert forslaget om å ta ut henvisningen til straffeloven § 69 fra straffeloven § 72 første ledd. Forslaget har sammenheng med Straffelovrådets forslag om å innskrenke anvendelsesområdet til § 69, noe som igjen bygger på rådets anbefaling om å innføre et skille mellom inndragning som er pønalt begrunnet og annen inndragning. Som det er nærmere redegjort for i kapittel 3 ovenfor, er det mest hensiktsmessig å vurdere disse forslagene i sammenheng med Straffelovrådets tilleggsutredning.

8.3 Hjemmel for å unngå dobbeltinndragning

8.3.1 Straffelovrådets forslag

I utredningen punkt 15.8 side 120–121 foreslår Straffelovrådet et nytt fjerde ledd i straffeloven § 72, hvor det bestemmes at reglene om samordning av inndragningsansvar i § 72 tredje ledd skal gjelde tilsvarende i tilfeller der en omsetningserververer må tåle inndragning etter § 72 første ledd fordi vedkommende var i ond tro, samtidig som vederlaget omsetningserververen har betalt

blir inndratt hos overdrageren. Etter Straffelovrådets vurdering er dette nødvendig for å unngå dobbeltinndragning.

Rådet illustrerer bestemmelsens tiltenkte anvendelsesområde med følgende eksempel:

«A tilegner seg en gjenstand ved en straffbar handling. Gjenstanden er derved utbytte som har tilfalt A direkte ved handlingen og kan inndras hos A i henhold til § 71. A selger gjenstanden til B som burde forstå at gjenstanden var utbytte av en eller annen straffbar handling. Gjenstanden er utbytte og kan inndras hos B i medhold av § 72. Samtidig er salgssummen A har mottatt surrogat for utbytte på As hånd, og kan inndras hos A i medhold av § 67. Utbyttet skal likevel bare inndras en gang, hvoretter det på samme måte som i tilfellene regulert i tredje ledd, må skje en samordning. Bestemmelsen regulerer ikke en eventuell regressomgang mellom A og B, som må løses etter alminnelige prinsipper om regress.»

8.3.2 Høringsinstansenes syn

Av de fem høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget til nytt fjerde ledd i straffeloven § 72, er det kun *Oslo tingrett* som slutter seg til forslaget. I tillegg har *Nordland statsadvokatembeter* uttalt at de slutter seg til samtlige av de foreslåtte lovendringer i utredningen. *Det nasjonale statsadvokatembetet*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Sør-Vest politidistrikt* og *Økokrim* støtter ikke forslaget. *Politiets sikkerhetstjeneste* har uttalt at de i all hovedsak stiller seg bak synspunkter og betenkeligheter som *Det nasjonale statsadvokatembetet* har gitt uttrykk for i sitt hørings svar.

Økokrim fremhever at en eventuell reduksjon av ansvaret fortsatt bør forankres i den forholdsmessighetsvurderingen som første ledd legger opp til. Økokrim er enig i at begrunnelsen kan ha gode grunner for seg dersom ervervet for eksempel gjelder kjøp av en ting som er brukt til en straffbar handling, men at begrunnelsen ikke gjør seg gjeldende på samme måte når erververen ved ervervet oppnår utbytte ved en selvstendig straffbar handling. For det sistnevnte tilfellet stiller Økokrim spørsmål ved Straffelovrådets beskrivelse av når det oppstår dobbeltinndragning og uttaler:

«Økokrim kan ikke se at inndragning både hos selger (typisk primærlovbryter) og kjøper (heler) da vil være dobbeltinndragning, eller at inndragning hos selger vil gi kjøper en mer

beskyttelsesverdig interesse i å få beholde utbytte han har tilegnet seg.»

Det nasjonale statsadvokatembetet og Oslo statsadvokatembeter stiller også spørsmål ved Straffelovrådets forståelse av dobbeltinndragning. Høringsinstansene mener Straffelovrådet ikke har dekning for sin beskrivelse av hva som menes med dobbeltinndragning når rådet i utredningen punkt 4.11 side 41 skriver at dobbeltinndragning er «inndragning av utbytte fra samme straffbare forhold hos flere eller verdien av samme utbytte flere ganger ved ulike former for inndragning [...]».

Etter *Det nasjonale statsadvokatembetets* syn foreligger dobbeltinndragning når den samme verdien inndras hos flere, til tross for at gjenstanden kun har tilknytning til ett straffbart forhold. Høringsinstansen viser til en rekke kilder som støtte for sin forståelse og fremhever som sikker rett at inndragning av den samme verdien kan gjennomføres flere ganger så fremt de domfelte har gjort seg skyldig i flere forskjellige straffbare handlinger – for eksempel inndragning av salgssummen for den stjalne bilen hos tyven, mens heleren får inndratt selve bilen. Det nasjonale statsadvokatembetet mener beskrivelser i utredningen kan tyde på at rådet mener at man i et slik tilfelle må velge om inndragning skal rettes mot tyven eller heleren – og at dette i så fall er en forståelse som vil svekke inndragningsadgangen. Det vises til at dette er en effektiv, praktisk og velbrukt form for inndragning, som har praktisk betydning både i gjengsaker og i saker om alvorlig økonomisk kriminalitet.

Oslo statsadvokatembeter viser til at definisjonen av dobbeltinndragning vil ha betydning for inndragningsadgangen ettersom dobbeltinndragning som utgangspunkt er noe en skal unngå – selv om det ikke gjelder et absolutt forbud. På denne bakgrunnen fremhever Oslo statsadvokatembeter at det er viktig for bekjempelsen av gjengkriminalitet at rammene for hva som anses som dobbeltinndragning ikke utvides. På bakgrunn av en nærmere gjennomgåelse av en ulike rettskilder presiserer også Oslo statsadvokatembeter at dobbeltinndragning må forstås som inndragning av samme beløp hos flere personer begrunnet i samme straffbare handling. Oslo statsadvokatembeter uttaler:

«Inndragning i tilfeller der det samme objektet, eller verdien av objektet, har vært gjenstand for flere straffbare handlinger er altså ikke dobbeltinndragning. Dette kan man få inn-

trykket av når man leser Rådets omtale av dobbeltinndragning. Dette er en relevant og svært viktig presisering.»

Ifølge Oslo statsadvokatembeter er det viktig at adgangen til å inndra der det foreligger forskjellige straffbare forhold beholdes.

Både *Det nasjonale statsadvokatembetet og Oslo statsadvokatembeter* fremhever at adgangen til å inndra samme verdi eller objekt med bakgrunn i forskjellige straffbare handlinger, er en form for inndragning som er praktisk og relevant for saker om gjengbekjempelse – eksempelvis der hovedmannen får inndratt uforklarlig forbruk eller utbytte fra hvitvasking, mens de mer underordnede i gjengen får inndratt utbytte for løpeguttvirksomheten. *Oslo statsadvokatembeter* har i denne sammenhengen vist til den såkalte Rasool-saken (LB-2009-79000) og den parallelle saken mot løpeguttene (TOSLO-2007-57418 og LB-2008-155932).

Uten å kommentere det konkrete forslaget, har også *Norsk Øko-Forum* påpekt at Straffelovrådet går for lagt i sin tolkning av hva dobbeltinndragning er.

8.3.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår ikke å følge opp Straffelovrådets forslag om et nytt fjerde ledd i straffeloven § 72.

Etter departementets vurdering bør en eventuell reduksjon av ansvaret i slike tilfeller fortsatt forankres i den skjønnsmessige vurderingen som første ledd legger opp til – slik også Økokrim har påpekt i sitt høringssvar.

Samordningsregelen i § 72 tredje ledd har som formål å unngå dobbeltinndragning i tilfeller der et formuesgode (eller verdien av det) er inndratt hos lovovertrederens nærmeste med hjemmel i § 72 annet ledd, samtidig som det samme formuesgodet er medregnet ved utmålingen av et verdiinndragningsansvar rettet mot lovovertrederen etter § 68 tredje ledd. Denne situasjonen skiller seg på flere måter fra de tilfeller Straffelovrådets forslag tar sikte på.

Etter § 72 annet ledd kan det foretas inndragning hos lovbruyters nærmeste selv om mottakeren er i god tro. Inndragning overfor en omsetningsserverver etter § 72 første ledd forutsetter derimot at erververen forstod eller burde forstått at kjøps-gjenstanden var utbytte fra en straffbar handling eller hadde en slik tilknytning til en straffbar handling som nevnt i § 69. I rådets eksempel i utredningen punkt 15.8.2.2 side 121

(inntatt ovenfor i punkt 8.3.1), vil i utgangspunktet erververen kunne straffes for heleri – noe som ville kunne gitt en selvstendig hjemmel for inndragning overfor erververen. Der samme gjenstand eller verdien av gjenstanden inndras både hos overdrager som har tilegnet seg gjenstanden ved en straffbar handling (tyven), og hos en omsetningserverver som har vært i ond tro (heler), vil ikke inndragningen nødvendigvis være begrunnet i samme straffbare handling.

Departementet mener i likhet med flere av høringsinstansene at betegnelsen dobbeltinndragning bør reserveres for tilfeller der samme verdi eller objekt inndras hos to eller flere forskjellige personer basert på ett og samme straffbare forhold.

Flere av høringsinstansene har trukket frem en rekke kilder som støtte for en slik forståelse. Det er blant annet vist til forarbeidene til inndragningsreformen i 1973, hvor Straffelovrådet av 1947 uttalte at «[d]obbeltinndragning foreligger hvor det skjer inndragning av samme verdi hos flere, selv om tingen bare har hatt tilknytning til ett straffbart forhold [...]», se SRI 1970 side 16–17. Rådet uttalte videre:

«Hvor det er begått flere straffbare handlinger, som hver enkelt utgjør et selvstendig straffbart forhold, f.eks. ulovlig omsetning av valuta gjennom flere ledd, kan det selvsagt bli tale om inndragning av selve valutaen på siste ledd og av verdien på de foregående ledd. I dette tilfelle foreligger overhodet ikke dobbeltinndragning.»

Tilsvarende uttalelser finnes også i en rekke øvrige kilder som høringsinstansene har vist til. Blant annet har Økokrim vist til omtalen av dobbeltinndragning i Ajourført versjon av Straffeloven 2005, kommentarutgave av Magnus Matningsdal hos Juridika (bekreftet à jour per 1. januar 2021) punkt 3 til § 71:

«I praksis forekommer det at et ulovlig sprit-, narkotikaparti mv. først overdras fra A til B, og deretter fra B til C. I så fall kan det vederlaget B har betalt til A, inndras hos A, og det vederlaget C har betalt til B, inndras hos B. Da ansvaret begrunnes i forskjellige handlinger, er ikke dette dobbeltinndragning. I Rt. 1996 s. 208 benyttet dessuten Høyesterett kompetansen fullt ut overfor videreselgerne av hjemmebrent selv om en vesentlig del av deres kjøpesum ved kjennelse avsagt samme dag – Rt. 1996 s. 206 – ble inndratt som salgssum hos produsenten. Har A derimot mot provisjon benyttet B som formidler av salget slik at B ikke har hatt eiendomsretten til partiet, må den endelige salgssummen fordeles forholdsmessig mellom dem.»

Som påpekt av flere av høringsinstansene er en slik forståelse også lagt til grunn i rettspraksis, se blant annet Rt. 1993 side 901, Rt. 1996 side 210 og Rt. 1980 side 500.

9 Presiseringer i reglene om partsstilling i § 74

9.1 Gjeldende rett

Straffeloven § 74 inneholder prosessuelle fellesregler om hvem som kan gjøres til part i sak om inndragning av utbytte og ting som ikke tilhører lovbryteren. Bestemmelsen regulerer hvem inndragningskrav kan rettes mot og er ikke en selvstendig inndragningshjemmel. En nærmere redegjørelse for gjeldende rett knyttet til § 74 er også inntatt i punkt 5.1 ovenfor.

Første ledd slår fast hovedregelen om at inndragningskrav må rettes mot eieren av den tingen som påstås inndratt – eller rettighetshaveren hvis det er tale om en rettighet. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av ting som er beslaglagt, eller som er fritatt for beslag mot sikkerhetsstillelse, jf. annet punktum. Regelen om at den inndragningskravet skal få virkninger for, må gjøres til part i saken, har sammenheng med grunnleggende prinsipper om rettsavgjørelsers retts- og tvangskraftvirkning. Regelen er en lovfesting av et generelt prosessuelt prinsipp som tidligere fulgte av ulovfestet rett, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 26.10 side 353.

Annet ledd hjemler unntak fra hovedregelen om at eieren eller rettighetshaveren må gjøres til part i saken, for tilfeller der eieren eller rettighetshaveren er ukjent eller uten kjent oppholdssted i Norge. I slike tilfeller kan inndragning foretas i sak mot lovbryteren eller den som var besitter ved beslaget, såfremt det finnes rimelig av hensyn til eieren. Et absolutt vilkår for at inndragningssak kan reises mot andre enn eieren eller rettighetshaveren, er at det foreligger gyldig beslag av tingen, alternativt at tingen er fritatt for beslag mot sikkerhetsstillelse, jf. HR-2020-710-A, avsnitt 18.

Ordlyden i første og annet ledd lyder slik:

«Kreves inndragning av beslaglagt utbytte, jf. §§ 67 og 68, eller ting, jf. §§ 69 og 70, som ikke tilhører lovbryteren, reises kravet mot eieren eller rettighetshaveren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag.

Er eieren eller rettighetshaveren ukjent eller uten kjent oppholdssted i Norge, kan inndragning foretas i sak mot lovbryteren eller den som var besitter ved beslaget, såfremt det finnes rimelig av hensyn til eieren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av en ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag. Eieren skal så vidt mulig gis varsel om saken.»

Det at ordlyden i første ledd taler om «beslaglagt» utbytte eller ting kan gi inntrykk av at beslagsvilkåret i annet ledd gjelder tilsvarende for første ledd – slik at også adgangen til å reise inndragningssak mot eier eller rettighetshaver krever forutgående beslag eller sikkerhetsstillelse.

I kjennelsen inntatt i HR-2020-710-A, har Høyesterett klargjort at hovedregelen om at inndragningskrav skal og kan rettes mot eieren eller rettighetshaveren, er en alminnelig regel som gjelder uavhengig av om det er gjort beslag i tingen. Som påpekt av førstvoterende er denne hovedregelen «et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp som ikke trenger hjemmel i lov» (kjennelsen avsnitt 28). I saken hadde påtalemyndigheten utstedt inndragningsforelegg mot eieren av et utenlandsk fiskefartøy for brudd på norsk fiskerilovgivning. Det var ikke gjort noe forutgående beslag i fartøyet. Rederiet anførte at § 74 første ledd må tolkes slik at inndragningssak bare kan reises mot eieren dersom det foreligger en gyldig beslutning om beslag. Høyesterett var ikke enig i dette og slo fast at gyldig beslag i fartøyet ikke var et vilkår for å reise inndragningssak mot eieren etter § 74 første ledd. Høyesterett la til grunn at første ledd ikke inneholder noen uttømmende beskrivelse av i hvilke situasjoner det kan reises inndragningssak mot eieren, men angir hovedregelen om at eieren må gjøres til part.

9.2 Straffelovrådets forslag

På bakgrunn av saksforholdet og avgjørelsen i HR-2020-710-A foreslår Straffelovrådet, i utred-

ningen punkt 15.9 side 121–122, en klargjøring av ordlyden i straffeloven § 74 første og annet ledd.

Straffelovrådet foreslår å stryke ordet «beslaglagt» i første ledd første punktum for å klargjøre at dette er en alminnelig regel som ikke bare gjelder der gjenstanden som påstås inndratt er i beslag.

Videre foreslår Straffelovrådet at formuleringen «beslaglagt utbytte eller ting» tas inn i annet ledd første punktum. På denne måten blir det tydeligere at det er en grunnforutsetning for å fremme inndragningssak uten å gjøre eieren eller rettighetshaveren til part, at tingen som kreves inndratt er tatt i beslag.

9.3 Høringsinstansenes syn

Oslo tingrett, som er den eneste høringsinstansen som har uttalt seg uttrykkelig om forslaget, er positiv til klargjøringen i første ledd og har ingen bemerkninger til endringen i annet ledd. I tillegg har *Nordland statsadvokatembeter* uttalt at de slut-

ter seg til samtlige av de foreslåtte lovendringer i utredningen.

Økokrim foreslår imidlertid at § 74 endres slik at inndragning kan rettes direkte mot tingen (in rem) i større grad enn i dag.

9.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til Straffelovrådets forslag om å klargjøre ordlyden i § 74 første og annet ledd i tråd med Høyesteretts klargjøringer i HR-2020-710-A. Departementet slutter seg til rådets begrunnelse for endringen, som gjengitt ovenfor i punkt 9.2.

Når det gjelder Økokrims forslag om å utvide anvendelsesområdet til § 74, er dette noe som eventuelt vil måtte utredes og høres, og departementet vil vurdere å se nærmere på dette ved et senere tidspunkt.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene til lovendringer i proposisjonen her innebærer ingen administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning, da de primært tar sikte på å klargjøre gjeldende rett. Endringer som gjøre regelverket lettere tilgjengelig kan bidra til å øke antall inndragningssaker og gjøre disse mindre resurskrevende for politiet, påtalemyndig-

heten, domstolene og andre aktører. Det er imidlertid svært vanskelig å forutsi eksakt hva slags effekt de foreslåtte endringene vil ha for den totale inndragning i Norge eller hva slags eventuelle effektiviseringsgevinster man vil kunne få hos de nevnte aktørene.

11 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til straffeloven § 68

Første ledd er nytt. Her fremgår det at utvidet inndragning går ut på å inndra utbytte fra straffbare handlinger uten at det er nødvendig påvise hvilke straffbare handlinger utbyttet stammer fra. Det nye leddet skal klargjøre at formålet med utvidet inndragning er å inndra utbytte fra uidentifisert kriminalitet, og at utvidet inndragning dermed innebærer et unntak fra kravet om konkretisering av den straffbare handlingen som har gitt utbyttet. Det nye leddet er kun ment som en klargjøring av hva utvidet inndragning går ut på og hva som er formålet med slik inndragning, og innebærer ingen endring av rettstilstanden. Forslaget er omtalt i punkt 7.3 ovenfor.

Departementet foreslår ikke å følge opp Straffelovrådets forslag om å innta en henvisning til den omvendte bevisbyrden som gjelder for spørsmålet om lovlig erverv, se punkt 7.3.3 foran. Ellers er nytt første ledd i samsvar med Straffelovrådets forslag.

Innføringen av et nytt første ledd medfører en forskyving av bestemmelsens øvrige ledd.

Annet ledd viderefører nåværende første ledd uten endringer.

Tredje ledd er nytt. Bestemmelsen oppstiller retningslinjer for den skjønsmessige vurderingen av om, og eventuelt i hvilket omfang, den fakultative adgangen til inndragning bør benyttes i den enkelte sak. Bestemmelsen angir at det ved denne helhetsvurderingen særlig skal legges vekt på sannsynligheten for at lovbrøyteren har ervervet sin formue ved straffbar virksomhet.

Bestemmelsen er ment som en kodifikasjon av gjeldende rett. Innholdsmessig er bestemmelsen i samsvar med Straffelovrådets forslag om å lovfeste forutsetningen i forarbeider og rettspraksis om at utvidet inndragning primært er aktuelt overfor bakmenn og personer med kriminell livsstil. Departementet har imidlertid foreslått en viss forenkling og omformulering av rådets lovutkast.

Etter departementets forslag er det sentrale vurderingstemaet formulert som «sannsynligheten for at lovbrøyteres formue er ervervet ved straffbar virksomhet». Forslaget er ment å klar-

gjøre at utvidet inndragning primært er aktuelt overfor personer som har bygget opp hele eller store deler av sin formue ved straffbar virksomhet, men hvor den straffbare virksomheten som har gitt vinningen, ikke kan identifiseres.

Formuleringen er samtidig ment å få frem at forutsetningen om kriminell livsstil gjør seg gjeldende med ulik styrke i ulike situasjoner. Hvor stor sannsynlighet som kreves, vil variere avhengig av blant annet hvor omfattende inndragningskravet er, hvilke formuesgoder som påstås inndratt og i hvilken grad det foreligger konkrete forhold ved de aktuelle eiendelene som i seg selv gir grunnlag for mistanke om at de er utbytte fra straffbare handlinger. Forslaget er dermed ment å videreføre gjeldende rett, slik at utvidet inndragning fortsatt etter forholdene vil kunne foretas overfor personer som ikke tilhører den primære målgruppen, se blant annet Rt. 2003 side 897 og Rt. 2004 side 1126, som er nærmere omtalt i punkt 7.2 ovenfor. Dette vil i hovedsak være aktuelt dersom det kun er spørsmål om å inndra et mer avgrenset utvalg av domfeltes formuesgoder basert på en konkret mistanke om at det er tale om utbytte fra straffbar virksomhet. Er det derimot spørsmål om å inndra hele eller store deler av lovbrøyteres formue, bør det stilles strenge krav til sannsynligheten for og graden av kriminell livsstil for å forsvare inngrepet.

Ved vurderingen av *sannsynligheten for at lovbrøyteres formue stammer fra kriminell virksomhet*, vil det særlig være relevant å se hen til de momenter som er trukket frem i Ot.prp. nr. 8 (1998–99) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv (inndragning av utbytte) punkt 22.2 side 68 (og som Straffelovrådet lister opp i sitt lovutkast), herunder det aktuelle lovbruddet lovbrøyteren er funnet skyldig i, sannsynligheten for stort utbytte og uforklarlige verdier på lovbrøyteres hånd. Sannsynligheten for at formuen stammer fra kriminalitet, vil generelt være stor i tilfeller der en lovbrøyter som er funnet skyldig i en straffbar handling som er av en slik art at den kan gi betydelig utbytte, disponerer verdier som ikke kan tilbakeføres til noen konkret straffbar handling, men som fremstår uforklarlig på bakgrunn

av hva vedkommende har oppgitt som lovlig inntekt, arv eller lignende. For å unngå at lovteksten blir for detaljert, har ikke departementet foreslått å innta disse momentene i lovteksten. De nevnte momentene er for øvrig ikke uttømmende angitt. Ved den konkrete helhetsvurderingen som må foretas, kan det også legges vekt på øvrige omstendigheter ved lovbrüterens forhold som gjør det forsvarlig å bygge på en presumsjon om at lovbrütereren har hatt utbytte fra andre straffbare handlinger enn de tiltalen gjelder.

Forslaget er nærmere omtalt i punkt 7.4 ovenfor. Departementet viser ellers til Straffelovrådets merknader i utredningen punkt 12.5.5 side 95–96 og punkt 15.4.2 side 117–118.

Innføringen av et nytt tredje ledd medfører en ytterligere forskyving av bestemmelsens etterfølgende ledd.

Fjerde ledd første punktum viderefører nåværende annet ledd første punktum med en mindre endring i ordlyden – fra «alle» til «ett, flere eller samtlige» formuesgoder. Endringen er i samsvar med gjeldende rett og Straffelovrådets forslag. Hensikten med presiseringen er å synliggjøre at utvidet inndragning ikke bare er aktuelt der det er grunnlag for å inndra alle formuesgoder som tilhører lovbrütereren, men at bestemmelsen også kan benyttes til å inndra enkeltgjenstander. Sammen med forslaget til nytt tredje ledd er tilføyelsen ment å tydeliggjøre muligheten for en mer avgrenset og målrettet bruk av utvidet inndragning. Se for øvrig punkt 7.5 og merknadene til nytt tredje ledd ovenfor.

Fjerde ledd annet og tredje punktum, som omhandler henholdsvis verdiinndragning og sikkerhet i tingen for verdikravet, er en videreføring av gjeldende rett og kun en omskrivning av nåværende § 68 annet ledd annet punktum. Etter nåværende § 68 annet ledd annet punktum fremgår det at reglene i § 67 første ledd annet punktum og § 67 fjerde ledd «gjelder tilsvarende». I stedet for at det henvises til de relevante bestemmelser i § 67, foreslås det å innta de aktuelle bestemmelser direkte i § 68 fjerde ledd annet og tredje punktum. Endringen er, med enkelte redaksjonelle justeringer, i samsvar med Straffelovrådets forslag.

Femte ledd tilsvarende nåværende tredje ledd.

Til straffeloven § 72

I *første ledd* er ordlyden endret fra «den straffbare handlingen» til «en straffbar handling». Endringen er gjort for å tydeliggjøre at det kan foretas inndragning overfor en omsetningsserverver som forstod eller burde forstått at det overdratte

stammet fra en eller annen straffbar handling, men hvor uaktsomheten ikke omfatter den konkrete straffbare handlingen. Endringen er ment å være en presisering av gjeldende rett. Forslaget er nærmere omtalt i punkt 8.2 ovenfor.

I *annet ledd første punktum* er henvisningen til § 68 tredje ledd endret til § 68 femte ledd, og i annet ledd *annet punktum* er henvisningen til § 68 annet ledd endret til § 68 fjerde ledd. Endringene er gjort som følge av ovennevnte forslag om å innføre et nytt første og tredje ledd i § 68.

Til straffeloven § 74

I § 74 *første ledd* er det foreslått en klargjøring av ordlyden ved at «beslaglagt» er tatt ut av første punktum. Formålet med endringen er å tydeliggjøre at hovedregelen om at inndragningskrav skal og kan rettes mot eieren eller rettighetshaveren, er en alminnelig regel som ikke bare gjelder der gjenstanden som påstås inndratt, er tatt i beslag. Endringen er foranlediget av saksforholdet og avgjørelsen i HR-2020-710-A.

I *annet ledd første punktum* foreslås en presisering av at unntaket kun gjelder «beslaglagt utbytte eller ting». Bestemmelsen i annet ledd gir, på nærmere vilkår, adgang til å gjøre unntak fra hovedregelen i første ledd om at eieren eller rettighetshaveren må gjøres til part i inndragningssaken. En grunnforutsetning for å fremme inndragningssak uten å gjøre eieren eller rettighetshaveren til part er at det er tatt beslag i tingen som kreves inndratt, eller stilt sikkerhet som beskrevet i annet punktum, jf. blant annet HR-2020-710-A. Formålet med endringen er å tydeliggjøre dette vilkåret.

Ovennevnte endringer i første og annet ledd er i tråd med Straffelovrådets forslag og ment som klargjøring av gjeldende rett. Bakgrunnen for endringene er nærmere omtalt i kapittel 9 ovenfor.

Til skadeserstatningsloven § 3-3

I skadeserstatningsloven § 3-3 er straffeloven § 253 (tvangsekteskap) og § 299 (voldtekt av barn under 14 år) føyd til oppregningen av bestemmelser i straffeloven som gir rett til oppreisningserstatning. Ved en inkurie falt henvisningen til de to straffebudene ut av bestemmelsen i forbindelse med vedtakelsen av straffeloven § 267 a om deling av krenkende bilder, se Prop. 159 L (2020–2021) side 52, Innst. 459 L (2020–2021) og lov 11. juni 2021 nr. 74. Endringen gjøres for å rette opp denne inkurien.

Endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.)

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i straffeloven mv. (klargjøring av inndragningsregler m.m.)

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

§ 68 skal lyde:

§ 68 Utvidet inndragning

Med utvidet inndragning menes inndragning av utbytte fra straffbare handlinger uten at det påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra.

Utvidet inndragning kan foretas når lovbrøyteren finnes skyldig i straffbar handling som etter sin art kan gi betydelig utbytte, og lovbrøyteren har foretatt

- a) en eller flere straffbare handlinger som samlet kan medføre straff av fengsel i 6 år eller mer,
- b) minst én straffbar handling som kan medføre straff av fengsel i 2 år eller mer, og lovbrøyteren de siste 5 år før handlingen ble begått, er ilagt straff for en handling av en slik art at den kan gi betydelig utbytte, eller
- c) forsøk på handling som nevnt i bokstav a eller b.

Forhøyelse av strafferammen etter § 79 bokstav b og c kommer ikke i betraktning.

Ved vurderingen av om det skal foretas utvidet inndragning, skal det særlig legges vekt på sannsynligheten for at lovbrøyterens formue er ervervet ved straffbar virksomhet.

Ved utvidet inndragning kan *ett, flere eller samtlige av lovbrøyterens formuesgoder* inndras hvis lovbrøyteren ikke sannsynliggjør at formuesgodene er ervervet på lovlig måte. *I stedet for inndragning av formuesgodet kan hele eller deler av verdien av formuesgodet inndras. Ved slik verdi-inndragning kan det bestemmes at formuesgodet hefter til sikkerhet for inndragningsbeløpet.*

Ved utvidet inndragning overfor lovbrøyteren kan også verdien av alle formuesgoder som tilhører lovbrøyterens nåværende eller tidligere ektefelle, inndras hvis ikke

- a) de er ervervet før ekteskapet ble inngått eller etter at ekteskapet ble oppløst,

- b) de er ervervet minst 5 år før den straffbare handlingen som gir grunnlag for utvidet inndragning, eller

- c) lovbrøyteren sannsynliggjør at formuesgodene er ervervet på annen måte enn ved straffbare handlinger som lovbrøyteren selv har begått.

Når to personer bor fast sammen under ekteskapsliknende forhold, likestilles det med ekteskap.

§ 72 første ledd skal lyde:

Er utbytte, jf. § 67, eller ting som nevnt i § 69, etter handlingstidspunktet overdratt fra noen som det kan foretas inndragning overfor, kan det overdratte eller verdien av det inndras overfor mottakeren dersom overdragelsen har skjedd som gave eller mottakeren forstod eller burde ha forstått sammenhengen mellom *det overdratte og en straffbar handling*.

§ 72 tredje ledd skal lyde:

Er det ved inndragning overfor lovbrøyteren regnet med formue som tilhører noen som nevnt i § 68 femte ledd, og som innfrir sitt ansvar etter paragrafen her, reduseres lovbrøyterens ansvar tilsvarende. Har lovbrøyteren innfridd sitt ansvar etter § 68 fjerde ledd, fører ytterligere innfrielse fra lovbrøyteren til at mottakerens ansvar reduseres tilsvarende.

§ 74 første ledd første punktum skal lyde:

Kreves inndragning *av utbytte*, jf. §§ 67 og 68, eller ting, jf. §§ 69 og 70, som ikke tilhører lovbrøyteren, reises kravet mot eieren eller rettighetshaveren.

§ 74 annet ledd første punktum skal lyde:

Er eieren eller rettighetshaveren ukjent eller uten kjent oppholdssted i Norge, kan inndragning *av beslaglagt utbytte eller ting* foretas i sak mot lovbrøyteren eller den som var besitter ved beslaget, såfremt det finnes rimelig av hensyn til eieren.

II

I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning skal § 3-3 lyde:

§ 3-3 (*erstatning for visse personlige krenkelser m.m.*)

Bestemmelsene i §§ 3-1, 3-2 og 3-2 a gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffeloven §§ 222, 251, 253,

254, 257, 259, 262, 263, 266, 267 a, 268 første ledd, 271, 282, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312, 313, 314, 327 eller 330.

III

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. De ulike bestemmelsene kan settes i kraft til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

